Обласна універсальна наукова бібліотека
ім. Д.І. Чижевського

Чисті плеса душі і слова

До 90-річчя від дня народження
Віктора Близнеця

Бібліографічний покажчик

Кропивницький
2023

УДК 016:82(477.65)”19”
Ч – 68

Чисті плеса душі і слова : до 90-річчя з дня народження Віктора Близнеця : бібліографічний покажчик / Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д. І. Чижевського; уклад.: Н. П. Андрійченко, Н. П. Пивовар, О. Е. Нельга ; ред. Н. Ф. Калашнікова ; відп. за вип. Є. Г. Літвінова. – Кропивницький. – 2023. – 76 с.

Бібліографічний покажчик присвячений життю і творчості українського дитячого письменника, нашого земляка Віктора Близнеця. У виданні систематизовано друковані джерела та електронні ресурси, про життєвий і творчий шлях митця. У вступній частині представлено його автобіографію та спогади літературознавця, письменника М. Слабошпицького. У додатках вміщені уривки з літературно-критичних статей відомих письменників, листи, віршовані посвяти, світлини. Видання адресоване літературознавцям, а також усім, хто вивчає українську літературу і творчість Віктора Близнеця.

Укладачі: Андрійченко Н. П.
Пивовар Н. П.
Нельга О. Е.

Редактор: Калашнікова Н. Ф.

Відповідальна за випуск: Літвінова Є. Г.

Зміст

Від укладачів 4

Автобіографія 8

Слабошпицький М. Його душа і пам’ять 11

1.**Твори Віктора Близнеця** 15

1.1 Вибрані твори 15

1.2 Окремі видання 15

1.3 Твори у збірниках 17

1.4 Публікації у періодичних виданнях 18

1.5 Інтернет-ресурси 20

2. **Матеріали про життя і творчість Віктора Близнеця** 23

2.1 Загальні матеріали 23

2.2 Публікації про окремі твори Віктора Близнеця 29

2.3 Епістолярна спадщина 34

2.4 На пошану пам’яті 35

2.5 Премії імені Віктора Близнеця 39

2.6 Інтернет-ресурси 41

Іменний покажчик 45

Додаток 1. Літературно-критичні статті 47

Базилевський В. Рицар совісті 47

Слабошпицький М. Вийшов з дітей війни 53

Додаток 2. Листи 59

Листи Віктора Близнеця до вчительки математики, класного керівника у 8-9 класах Галини Єфремівни Чернявської 59

Листи Віктора Близнеця до Володимира Базилевського 60

Листи Віктора Близнеця до Миколи Смоленчука 63

Додаток 3. Віршовані посвяти 66

Додаток 4. Положення про літературну Премію «Земля світлячків» імені Віктора Близнеця 70

Фотомиттєвості життя 72

Від укладачів

Шановний читачу! Бібліографічний покажчик з промовистою назвою «Чисті плеса душі і слова» є даниною пам'яті нашому земляку, діячу української культури 60-70-х років, відомому українському дитячому письменнику, автору численних повістей, оповідань, казок Віктору Близнецю.

Пропущені через душу і серце талановитого письменника, твори Віктора Близнеця стали щирими друзями й порадниками багатьом читачам. Вони розкривають світ казкових образів, через які постають істини величезної ваги, про вічне і минуле, про народ, про невмирущість його традицій, про вартість кожної особистості і про те, що нецікавих людей не буває. Твори Віктора Близнеця, як і народні казки, прості і мудрі, це йде від народності їх автора, від таких особистих рис письменника, як щирість і безпосередність.

«Вже перша книжка Віктора Близнеця засвідчила, що в дитячу літературу прийшов оригінальний, своєрідний письменник, спостережливий, добрий, майстер пейзажу, діалогу, уважний до мови. І такий, що володіє тонким, доброзичливим гумором, небайдужий до неправди, зла і черствості», – наголосив Віктор Кава.

У кожного письменника, як довго б він не жив, лишаються незавершені твори, творчі задуми. Лишилися вони й у Віктора Близнеця, адже своє літературне поле він пройшов лише до половини.

1988 року Віктору Близнецю посмертно було присвоєно звання лауреата літературної премії імені Лесі Українки. У 2003 році Міжнародний освітній фонд імені Ярослава Мудрого започаткував літературну премію «Звук павутинки» імені Віктора Близнеця, якою відзначаються найпомітніші в літературному процесі, справді художньо повнокровні книги, адресовані юним читачам, а в 2017 році рішенням Компаніївської районної ради було засновано літературну премію «Земля світлячків» імені Віктора Близнеця.

У покажчику репрезентовано бібліографію творів Віктора Близнеця та матеріали про його життя і діяльність. Основним джерелом добору інформації були каталоги та картотеки ОУНБ ім. Д. І. Чижевського м. Кропивницького, а також ресурси мережі «Інтернет».

У структурі даного покажчика 2 основних розділи:

Матеріали першої частини структуровано за такими підрозділами:

- вибрані твори;
- окремі твори;
- твори, надруковані в збірниках;
- публікації в періодичних виданнях;
- інтернет-ресурси.

Другий розділ покажчика містить матеріали про життя і творчість письменника.

Інтернет-ресурси відображені в основних розділах покажчика. З огляду на їх нестабільність електронні ресурси подані дуже вибірково. В короткому переліку наводяться найбільш значущі.

Непересічна особистість Віктора Близнеця як людини і як митця красномовно розкривається в листах письменника, тому упорядники виокремили підрозділ, присвячений його епістолярній спадщині.

Допоміжний апарат бібліографічного покажчика складається з такого контенту:

– іменний покажчик, у якому наведено прізвища авторів, співавторів, укладачів, редакторів та інших осіб, відомості про яких є в бібліографічних записах;

– переднє слово від укладачів;

– зміст.

Покажчик містить 295 бібліографічних записів українською та російською мовами і має наскрізну нумерацію. Окремі бібліографічні описи супроводжуються анотаціями довідкового й уточнювального характеру. Переважну частину друків опрацьовано de visu.

У межах розділів виділено підрозділи, у середині яких матеріали впорядковано за абеткою прізвищ авторів і назв публікацій.

Відбір матеріалу завершено 25 листопада 2023 року. Хронологічні рамки відбору документів: 1960-2023 рр. Завершують видання додатки, де подані уривки з літературно-критичних статей Володимира Базилевського та Михайла Слабошпицького, листи Віктора Близнеця, положення про літературну премію його імені та декілька віршів на пошану письменника.

Бібліографічний опис та скорочення слів здійснено у відповідності з Державними стандартами України: ДСТУ ГОСТ 7.1: 2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис та скорочення слів. Загальні вимоги та правила складання. Система стандартів з інформації, бібліографічної та видавничої справи», ДСТУ 3582:2013 «Бібліографічний опис скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні правила та вимоги».

Електронну версію покажчика розміщено на вебсайті ОУНБ імені Д.І. Чижевського за посиланням: https://library.kr.ua/bibliograph/.

Видання розраховане на широке коло користувачів – філологів, літературознавців, і стане в пригоді всім, хто цікавиться творчістю письменника.

Видання не є вичерпним, але, сподіваємося, допоможе краще осягнути сутність літературного доробку Віктора Близнеця, і його творчість надовго залишиться в пам’ятливих серцях сучасників.

Будь-яку книжку, представлену в покажчику, запитуйте в бібліотеці!

Найважливіше в житті – краса, совість і казка.

Віктор Близнець

Ми діти однієї матері-українки, і годує нас одна земля – українська.

Віктор Близнець

Справжню казку може написати тільки людина з доброю душею.

Віктор Близнець

Побачив світ, далекі імлисті обрії, сиві полинові рівнини. … Небо й степ – оце й заповнило душу, все моє життя.

Віктор Близнець

Немає більшої насолоди для письменницької душі, як писати книгу для юних. Це немовби свіжий подих вітру вранці, десь на лузі дитинства, коли тільки-тільки сходить сонце...

Віктор Близнець

Воно, брате, не все, що старе, то й древнє… Буває давня пригода правдивіша і живучіша за теперішню. І я б думав, що все те старе й мохом побите, та от чуєте: оте нудливе виття-перегукування над озером. Щось на дуже погану пам’ять воно навертає.

Віктор Близнець

Людина з роками розгублює величезні, закладені самою природою багатства свого фантастичного світу. А хто зумів зберегти, той щасливий. І хто більше збереже – надовше, – той щасливий.

Віктор Близнець

Мов той фантастичний, дарований уявою звук павутинки, бринить у нашій літературі Близнецеве хай і не вельми гучне, але по-справжньому талановите слово.

Олесь Гончар

… дуже мучився словом. Так мучився, що аж ставало його шкода. Він мріяв про «вищий регістр» власного письма, не помічаючи, що неухильно йде до нього, що вже пише на рівні «вищих партитур».

Юрій Мушкетик

Він сам був рицарем совісті, сповідував її послідовно і вперто, хоч і не помічав того, пориваючись до недосяжності ідеалу.

Володимир Базилевський

У книжках, ним написаних, немає фальшу

Володимир Базилевський

Автобіографія

Товариші упорядники!

Народився я року тисяча дев'ятсот тридцять... але тут і починається плутанина в моїй біографії. Справа ось-бо в чому. Коли першої післяокупаційної осені пішов я до школи, суспільство зацікавилось моїми анкетними даними. «Рік народження?» – запитала вчителька. Я солідно підсмикнув парусинові штанці і сказав щиросердо: «Не знаю, тьотю...» – «А метрика?» – здивуєтесь ви. Яка там, шановні, метрика, коли душа ледь трималася в тілі. І сільрадський архів з усім казенним майном, що здатне було горіти, з'їла холодна воєнна зима. Отож солдатські діти були часто-густо «безпашпортні». У школі (а це була початкова школа, що тулилася в темній комірчині) так визначали тоді вік удовиченків. Нас, голомозих, вишикували під стіною. Експертна комісія – старенька вчителька і завгосп – пильно оглядала кожного в шерензі, роблячи відповідні записи в гросбусі: якщо ти з пушком під носом, пиши – переросток, якщо без пушку – недоросток. Я потрапив до безвусих. Але, мабуть, відчував, що колись упорядники антологій вимагатимуть точніших біографічних даних. Тому-то й звернувся за довідкою до інстанції, найавторитетнішої в таких питаннях, тобто до матері. Ненька довго пригадувала, коли ж з'явилась на світ її четверта дитина. «Що в голодовку, це точно,– сказала мати. – А от о якій порі?.. Дай боже пам'яті... Ага, я лежала слаба тобою, а на долівку – кап-кап, стеля потекла. О! Весною було. Помню, цибулинним одваром пахтіло... дівчатка з глини яєчка ліпили – видно, сердешні, до паски збирались...».

Так, не довго мудруючи, на сімейній раді постановили: висхідним пунктом мого існування вважати 10 квітня (бо 10 – кругле число) 1933 року.

Не менш складне питаня – національність. Якби хто забажав по паперах вивчити наш родовід, то нічого не второпав би. В документах записано: батько – росіянин, мати – українка, старші діти – білоруси, менші – українці.

Однак як же сталася та плутанина?

Наш батько, поліський лісоруб, молодим парубком був поголений і призваний до царської армії. А царські чиновники визначали національність приблизно так, як у нашій школі вік: косоокий – пиши інородець, не дуже косий – росіянин. Батько був русявий, могутнього тіла чоловік з добрими сірими очима. Не підходив під графу «інородця».

Далі. Побралися мої батьки в кінці громадянської війни (на станції Лозовій між боями вінчав їх полковий писар) і вирушили у «весільну» подорож по південному фронту до Перекопу. Потім вітри громадянської занесли їх на білоруське Полісся. Мирне життя. І перші «близнята», що народилися там, стали білорусами. В тридцяті роки переїхали вони на Україну, в південні степи. Хто тут народився – українці (було шестеро дітей, а лишилось троє; в одної сестри, правда, померла ще й маленька дочка, а тоді вже й вона сама; а про смерть другої сестри, Ліди, я сказав у «Парусах над степом»).

Саме тут, у маленькому степовому селі Володимирівці, я й побачив світ, далекі імлисті обрії, сиві полинові рівнини, що нагадували хмаристе небо і

тонули в ньому. Небо й степ – оце й заповнило душу, все моє життя – мабуть, до смертного часу. Степ, і небо, і спека, і курява на шляху, і хлопчачі далекі мандри – цього не забути ні вві сні, ні в лихоманці.

Ви питаєте, що найбільше вразило мене в дитячі роки. Вражало, аякже, і не раз. Ну хоча б таке, почуте від батька. Було це незабаром після того, як наші дівчатка ліпили з глини пасочки. Батько, артільний бригадир, пізно повернувся з поля. Дома – нікого. Темна пустка. Мати – в лікарні, туберкульоз її підкосив. Діти порозлазились хто куди – на траву, на козельці, на ранні ягоди. В сирому кутку, під ослоном батько знайшов тільки найменшого: воно ще, звиняйте, і – навкарачки не лазило. Ото, мабуть, випало з колиски, котьки-навкотьки під ослін та й заснуло. Батько облапав немовля – геть захололо, не дише. Лишалось на стіл покласти, свічечку запалити. Та бувалий вояка нагрів скоріше води, обгорнув пелюшками безкровне тільце і давай парити, розтирати і штучне дихання робити. Аж ось дитина розтулила погасле око і стиха заквікала.

Так повернув батько до життя автора цієї «довідки».

Взагалі моєму дитинству міг би позаздрити дід Щукар. Ну що було в Щукаря? Спіймався на гачок, та бугай поганяв, та ще щось кумедне. А в моїх пригодах відчувалась якась лиха послідовність. Тільки я оклигав після «воскресіння» – і знов мало не пустився в рай. На цей раз бабуся допомагала. Скупала вона дитя, чисту сорочечку одягла і на гарячу лежанку мене – хай погріється онучок. Що трапилось далі, зафіксовано в оповіданні «Як я став чемпіоном». Словом, підсмажили малого, немов курча. А потім коняка наступила, а потім... та хай йому грець!

Однак несправедливо було б казати, що домашні злидні й клопоти затьмарили світ дитинства. Не могли затьмарити, бо, крім хати, був широкий двір, а за ним толока, а за толокою – грандіозна епопея степу. А що робилося тут, навіть за порогом! Вилізеш, було, на город, а там... «огірки цвітуть, гарбузи цвітуть, картопля цвіте. Цвіте малина, смородина, тютюн, квасоля. А соняшника, а маку, буряків, лободи, кропу, моркви! Чого тільки не насадить наша невгамовна мати!» Це не я пишу, я просто цитую О. Довженка, котрого люблю, як можна любити лише землю і небо своє.

Питаєте про впливи, про літературне навчання... Одна людина була для мене і Шекспіром, і Котигорошком, і Сагайдачним. Це – мій батько. Він для мене – жива історія з усім минулим, сучасним і прийдешнім. Батько вийшов з патріархальної сім'ї поліщука, в якій жили образи й духи язичництва, а дід пам'ятав ще французьке нашестя, а кріпосництво було тінню недалекого минулого, стихійним лихом, як, скажімо, чума, голодовка або повінь отого й отого – пам'ятаєте? – року. Він воював на фронтах першої світової та громадянської воєн, пізнав, що таке куркульські обрізи. Він увібрав у душу цілу епоху і не просто увібрав, а відсіяв найтрагічніше і найгероїчніше, відсіяв, як зерно, і воно, очевидно, проростало в ньому довгими ночами, коли він лежав в окопах, готуючись до атаки. Воно проростало, це зерно, і колосилося в його спогадах.

Найбільше в житті я любив піч, зимові вечори, коли батько вилазив до нас, нам одразу ставало святково тісно на черені, і батько, підклавши свої

гіллясті руки під голови дітей, починав розповідати. Він був столяром і свої спогади оздоблював так же майстерно, як, скажімо, скриньки або полички. Він творив поеми, повісті й драми, в яких гриміли шторми революції, билися й умирали мужицькі полководці, філософи і правдолюбці (колись, як буду живий та дужий, я напишу книгу з батькових оповідок, це буде світла книга, бо батько любив сувору красу в житті і в людях). Він був для нас першою книгою, першою школою, відкривав для нас землю батьків, її родильні муки і весільні торжества. Для нас, малих, це було як причастя до святині, до таїни нашого земного бога. Такий трепет охопив мене пізніше, коли я прочитав Ю. Яновського, його епічних «Вершників», де сказано про наш (про наш!) Компаніївський степ. Про наш буденний степ – і так велично! Пам'ятаєте?

«Лютували шаблі, і коні бігали без вершників, і Половці не пізнавали один одного, а з неба палило сонце, а гелгання бійців нагадувало ярмарок, а пил уставав, як за чередою, ось і розбіглися всі по степу, і Оверко переміг...»

Товариші упорядники! Треба бути каменем, травою, лушпинням, щоб мати такого батька, такий степ, такі вершини літератури, як «Зачарована Десна» і «Вершники»,– і не спробувати самому писати. Це кличе, підносить і... пригнічує. Пригнічує, так! Бо відчуваєш: ти неук! Бо відчуваєш: ти епігон! Твоя писанина – сіренька тінь і від вершин життя, і від вершин літератури... А пам'ять дитинства намогливо стукає в груди, і примушує, і спокушує: пиши... пиши, що вийде...

Як писати? Як увібрати в своє слово і мудрість, і безглуздість життя?

Ми ж з вами є глядачами і дійовими особами вселенського лицедійства, котре відбувається в Колізеї історії. Перед нами розгортаються драми двадцятого сторіччя. Хіба не на наших очах пігмеї переодягалися в Гераклів, невігласи в Ціцеронів, блазні в Іванів Грозних, а дрібні злодії в Кромвелів і Вашінгтонів? Хіба ми не бачили сцен заокеанського полювання на відьом, шабаш реваншистських Геростратів, п'яну гру в очко, коли на карту ставились долі цілих країн і народів? А що в цей час робимо ми, лиса початкуюча молодь? Стоїмо, роззявивши рота, споглядаємо трагікомедії віку і длубаємося в носі: де б знайти конфліктиків дитячих, проблемок хатнього масштабу? Нам би засукати рукава, та в кратер життя, та в пику глупоті, та в пику фарисейству, та в пику підлості і пристосуванству.

Але, бачте, у нас тонка інтелігентна кишка. Де ви, рицарі совісті, нинішні Довженки і Яновські?! Чуєте, як гримить Колізей, як гуркоче каміння під ногами мільйонів, як волає публіка: «Гладіаторів! Гладіаторів на арену!»

Я полохливо зникаю.

«Мамо, чом болять ваші руки?»

«Не так руки, сину, як душа болить. Весь вік у гною, хлібом світ годую, а що ж виходить? Подивись, сину, що воно в світі робиться?»

Мовчу. Який з мене письменник!

В. Близнець

Як звук павутинки... : зб. літ.-критич. ст., нарисів про Віктора Близнеця / упоряд. Р. Близнець ; ред. В.В. Яременко. К. : Веселка, 1987. С. 7-11

Михайло Слабошпицький

Його душа і пам'ять

Як часто наші враження про людей бувають поверхово полегшеними і зручно схематичними. Мені довго здавалося, що помисливий і вразливий Віктор Близнець почувається абсолютно безпорадним в «усному жанрі». Є люди з оригінальними й глибокими думками, свіжим поглядом на світ, однак ми навіть не підозрюємо в них того, бо вони не можуть чи не прагнуть продемонструвати їх у словесному вираженні. Чи, буває, навіть і почавши щось розповідати, вони несподівано губляться, втрачають деталі, їхня думка потрапляє в тупики алогічності, видушуючи в слухачів немилосердний позіх. Значно впевненіше такі люди почуваються перед аркушем чистого паперу, аніж перед очікувальними поглядами слухачів: слова стають слухняними, деталі влучними, думка крилатою, і вони з дивовижною внутрішньою розкутістю виповідають усе, що хочуть виповісти.

От і думалося, що Близнець належить до таких яскраво виражених інтровертів. До цього враження схиляли і його тихий голос, і сором'язний усміх, і неодмінна стриманість. Він важко сходився з новими людьми, не намагався підтримувати випадкові розмови.

Вже згодом зрозумілося, що його постійна індиферентність чи розвіяність – це просто колосальна самозосередженість, концентрація уваги на тому, про що він тоді думав, чим жив, що писав. І варто йому було заговорити саме про те, як його одразу ж «проривало». Виявилося, що Близнець – оповідач, яких буває мало. Виявилося, що він – оратор (досі пам'ятається його блискучий виступ на всесоюзній нараді з питань дитячої літератури, коли письменник точними соціальними барвами схарактеризував «цього довгов'язого підлітка – школу»).

Він був *людиною в собі.* Такі не прагнуть будь-що сподобатися, не клопочуться тим, щоб створити про себе вигідне враження. Знаю одного чоловіка, якого особливо недолюблював Близнепь. Той чоловік, коли його бачили вперше (і не більше п'яти хвилин!), міг видатися найдостойнішим учнем Ціцерона і гігантом ерудиції, хоч за душею в нього – десяток крилатих латинських висловів, зазубрених ще в студентські літа, і кілька історій з телепередач «Очевидне – неймовірне», засвоєних під час трапез. Він душив слухача своїм неймовірним апломбом, як потужним інтелектуальним полем.

Близнепь якось звернув мою увагу на нього, дотепно спародіювавши цю невмирущу хлестаковщину (а дехто категорично стверджував, що Віктор позбавлений почуття гумору!). Тихий, задумливий і стриманий Близнець нараз став зовсім іншою, аніж я його досі знав, людиною. Артистичний, зугарний на замашне слово, тонко іронічний...

Рідко бували в нього такі хвилини, але – бували. І тоді він імпровізував усні пародійні новели, вигадливо насичуючи їх комічними ефектами, гротескуючи характер колег – дійових осіб своїх імпровізацій. Досить згадати чуті нами багатьма в Ірпені новели – власне, цілий вінок новел – про зарубіжні

гастролі поета, який скаржиться, що за кордоном його знають і поважають більше, аніж у себе вдома. Шкода, що ніхто не записав усі ті натхненні імпровізації на магнітофонну плівку, а тому потроху вивітрюються з пам'яті інтонації веселого Близнецового голосу, курйозні подробиці та, зрештою, і дотепні сюжетні ходи.

Ми – марнотратники. Живемо поруч з такою людиною і безпечно собі думаємо, що вона буде вічно, що нічого клопотатися тим, аби від неї щось не загубилося, щоб не тільки ми, а й хтось інший згодом порозкошував душею в тому жартома створеному художником світі. Оця безпечність та ще елементарні лінощі і спричиняють багато таких утрат. І від письменника врешті-решт лишаються тільки його тексти. А те, що наблизило б людський образ автора, вдихнуло б у нього неповторну індивідуальність, даленіє і даленіє за межу пам'яті, відходячи разом з авторовими сучасниками. І тоді нащадкам такою нудною може видатися історія нашої літератури, їм буде дуже важко повірити, що вона творилася справді реальними, справді живими людьми. Бо ж, як відомо, найменше довір'я викликають канонізовані до зодноманітнення біографії письменників. А якщо додати до цього ще й незрідка спрощені чи спотворені інтерпретаторами тексти, прокоментовані на рівні загальних місць штибу: «письменник охоче вдається до...», то в свідомості читачів лишається так мало отого реального автора. Мемуаристика, есеїстика, епістолярія, літературні щоденники нині у нас не в пошані; губиться маса істотних прикмет часу, подробиць характерів, ота неповторність людських реакцій на різні події і одне на одного. Зрештою, ця думка належить не мені, а Вікторові, бо він неодноразо повторював: у наші книжки входить лише дещиця з того, що нас оточує, ми вельми неохочі до фіксації матеріалу без його літературного «оформлення»; нам, мовляв, подавай тільки те, яке негайно стане повістями чи оповіданнями.

Такі совісні в усьому люди буквально світяться етичною чистотою і невимовно страждають од прикрої недосконалості світу. Віктор Близнець майже хворобливо реагував на літературний цинізм багатьох своїх колег, дратувався їхнім енергійним діляжництвом, а також сумними супутниками наших творчих буднів двома правдами; однією – з трибуни, а другою – в кулуарах. До такого життя Близнець не міг пристосуватися.

Він був не просто книжником, а справді талановитим читачем. Хоч би яка зустріч із ним пригадалася, неодмінно при тім спливають його слова про ту чи про ту книжку. То він носився, як з Біблією, з романом Меші Селімовича «Дервіш і смерть», то я бачив у нього в руках «Дон Кіхота», і він пояснював: оце ще раз перечитую... А при тому якось навів слова Сервантеса з пролога до роману, в яких говорилося, що деякі автори нафаршировують свої книги розлогими цитаціями з Арістотеля, Платона і всього сонму філософів, чим приводять у захват читачів, бо створюють у такий спосіб враження людей освічених і красномовних. Сказав, то саме таке враження в нього інколи виникає при читанні наших критиків.

Гадаю, мало хто з наших письменників так добре знав сучасну українську літературу, як Близнець. Він завжди уважно стежив за тим помітним, що

з'являлося в ній. Віктор одним, мабуть, із перших читав «Марусю Чурай» Ліни Костенко й щиро дивувався, чому мовчить критика – ніби у нас щороку з'являються такі романи... В Ірпені я часто заставав його то за новою книжкою Віктора Міняйла, то за писанням листа Миколі Вінграновському (прочитав його дивовижне оповідання «Гусенятко», надруковане в «Жовтні»). А якось він присоромив мене, шо я не читав книжки «Поетичний світ Максима Рильського» Леоніда Новиченка (тоді вона тільки з'явилася, але Близнець уже встиг її прочитати і навіть збирався писати рецензію; шкода тільки, що не встиг того зробити, це було б справді цікаво: «чистий» прозаїк пише про книгу критика й літературознавця).

Пригадую, як по-доброму іронізували над ним у видавництвах, коли Близнець приносив туди відрецензований рукопис. Усі знали, що його так звана закрита рецензія – це неодмінно десять-п'ятнадцять сторінок, це скрупульозність і доскіпливість. Рідко люди так сумлінно ставляться до тієї чорнової роботи, вважаючи: закрита рецензія на те й закрита, щоб не вирізнятися якимись особливими літературними достоїнствами. Якби чиїсь дбайливі руки взяли сьогодні та й упорядкували збірочку тих видавничих рецензій Близнеця (а написав він їх багато), ми мали б дуже цікаву книжку про літературу. Книжку пристрасного, доброзичливого і вимогливого читача. Тобто – справді талановитого.

Наскільки пам'ятається, писалося Близнецеві повільно й важко. По кілька разів переробляв кожну річ і постійно скаржився на брак уяви. І тільки його прекрасна повість «Звук павутинки», за розповідями самого Віктора вихлюпнулася з нього на одному подиху, але готувався він до неї довго. Казав, що стояла в задумах кілька років. Він кохався в незачовганому слові, вибирав їх вимогливо і дбайливо, щоб кожне було справді на своєму місці, якнайточніше передаючи суть того, що говорить автор. Тому й лишився одним із найвибагливіших стилістів у нашій прозі.

Останніми роками Близнець готувався до нової роботи, на яку покладав величезні надії. Він задумав історичний роман з часів Київської Русі. Одним із етапів її вважав переказ і коментар «Повісті минулих літ», здійснений на замовлення «Веселки». Тоді було прочитано десятки книг з історії і текстології давньоруської літератури, укладено спеціальний словничок лексичних раритетів, які він збирався використати в романі, творячи мовний колорит далекої епохи.

Той роман прочитати нам уже не судилося. Написати його Близнець не встиг. Усвідомлювати це дуже гірко, бо то міг бути небуденний твір.

...Мені часто згадується його по-хлоп'якуватому тендітна постава серед гурту дітлахів. Близнець веде їх на річку Ірпінь. Вони уважно слухають якусь чергову історію, що її Віктор придумує на ходу. Виводить дітей до річки, стають усі на березі. Діти, мов заворожені, дивляться на нього, а він розповідає, розповідає...

То було в останню осінь його життя. Ніхто тоді не знав, що вона для нього – остання.

У ньому завжди жила гостра пам’ять з далекого дитинства, що випало на війну. Близнець розповів про те в оповіданні «Людина в снігах»: «Неймовірна, приголомшлива картина стоїть перед моїми очима. Я й зараз прокидаюся вночі і чую: луною розлягаються постріли над снігами, сухо б’є кулемет, біжить задихаючись фашист із вівчаркою, а маленька постать тане, тане в глибоких снігах, поволі щезає за білим обрієм. Все це викликає в мені тривогу, таке хвилювання і напруження, наче все те відбувалося вчора, а не в далекому сорок третьому...»

Не для дитячих очей, не для дитячої душі те видовище: фашисти стріляють і стріляють у людину, можливо, нашого військовополоненого. А він, виснажений утомою, падає, знову встає і біжить, біжить у рятівні білі сніги, і, здається йому додає сил погляд хлопчини, який заклинає все на світі, щоб в утікача вистачило духу порятуватися від смерті.

«Зараз, коли падаю стомлений, коли думаю – край моїм силам, чую: довга луна над снігами, і біжить людина, біжить за обрій, одна серед крижаних заметів. Це неможливо, це неймовірно, однак часто наша перемога там, за крайнім гребенем, за гранню того, що здається нам неможливим», – такими словами закінчує Близнець те оповідання, пояснивши ним читачеві так багато про самого себе. Адже людина в зрілому віці – це підсумок усього того, що з нею було раніше, а надто – в дитинстві, коли її незахищена досвідом літ душа так сильно реагує на світ і бере в свою пам’ять невигойним болем такі потрясіння.

Отака душа і така пам’ять були з ним до його останніх днів.

Можливо, та пам’ять багато дала йому як письменникові і водночас багато забрала в нього як людина.

А можливо, все було ще складніше…

Літературна Україна. 1988. 4 серпня. С. 7

1.Твори Віктора Близнеця

1.1 Вибрані твори

1. Близнець Віктор Семенович. Вибрані твори : в 2 т. / Віктор Близнець ; ред. М. Г. Жулинський [та ін.] ; авт. передм. Юрій Мушкетик ; худ. Вольдемар Яворський. – К. : Веселка. – 1983.
Т. 1 : Землянка. . Старий дзвоник. Женя і Синько : повісті. – 1983. – 365,[3] с. : іл., портр.
Т. 2 : Паруси над степом. Птиця помсти Сімург. Земля світлячків. Звук павутинки : повісті та оповідання. – 1983. – 421,[3] с. : іл., портр.

1.2 Окремі видання

2. Гук павуцінкі: Аповесць / Віктар Блізнец. – Мінск: Мастацкая література, 1974. –95 с. – Текст біларус. мовою.

3. Древляне : из повести / Виктор Близнец; пер. с укр. Веры Беловой. – М.: Правда, 1972. – 63,[1] с. – (Библиотека «Огонек», № 21).

4. Древляне : роман; повести / Виктор Близнец; пер. с укр. Веры Беловой. – М.: Советский писатель, 1984. – 512,[2] с.

5. Древляне: Из рассказов отца : повесть / Виктор Близнец; пер. с укр. Веры Беловой. – М.: Советский писатель, 1973. – 271 с.

6. Древляни : з батькових оповідок: повість / Віктор Близнець; пер. с укр. Веры Беловой. – К. : Дніпро, 1968. – 150,[1] с. : портр. – (Сер. «Романи й повісті»)

7. Древляни : повісті / Віктор Семенович Близнець. – К. : Дніпро, 1979. – 299,[2] с. : іл.

8. Журавель Марія Карпівна Бійці вогняного тилу : [про діяльність парт.-комсомольського підпілля «Арсеналець» та партизанського загону ім. МЮДу на Київщині] : спогади колишньої партизанки / Марія Журавель ; літ. запис В. Близнеця ; авт. передм. С. Ковпак. – К. : Молодь, 1964. – 167 с.

9. Женя і Синько : повість / Віктор Близнець. – К. : Молодь, 1974. – 190,[1] с. : іл.

10. Звук павутинки : повість: для мол. шк. віку / В. С. Близнець; іл. Л. Семенова. – К. : Веселка, 1970. – 113,[2] с. : іл.

11. Звук павутинки. Земля світлячків : повість, казка: для молодшого шкільного віку / Віктор Близнець; авт. передм. : Петро Перибийнос; худ. : Олена Михайлова-Родіна. – К. : Веселка, 2003. – 173,[2] с. : іл.

12. Звук паутинки: повесть: для мл. шк. возраста / Виктор Близнец; пер. с укр. Вера Белова, худ. И. Литвина, 1985. – 77,[2] с.

13. Звук паутинки: повесть: для ст. шк. возраста / Виктор Близнец; пер. с укр. Вера Белова, передм. А. Давыдов, худ. В. Т. Гончаренко, 1986. – 368,[2] с.

14. Земля світлячків : казкові повісті / В. С. Близнець. – К.: Веселка, 1979. – 213,[1] с. : іл.

15. Земля світлячків : повість-казка: для мол. шк. віку / Віктор Близнець; іл. І. Вишинського. – 2-ге вид. – К. : Веселка, 1999. – 113,[6] с. : іл.

16. Землянка : повість / Віктор Близнець. – К. : Молодь, 1966. – 226,[1] с. : іл

17. Землянка : повість / Віктор Семенович Близнець. – К. : Дніпро, 1995. – 165,[1] с. : портр.

18. Золота гора до неба : оповідання: для мол. шк. віку / Віктор Близнець; худ. Олексій Кожеков. – К. : Веселка, 1980. – 15,[2] с. : мал. – (Сер. «Для першокласника»).

19. Людина в снігах : повісті, оповідання / Віктор Близнець. – К. : Молодь, 1980. – 308,[2] с. : іл.

20. Містечко над морем : піонерський табір «Молода гвардія» в Одесі : фотоальбом / упоряд. Віктор Близнець ; фото Ігор Кропивницький. – К. : Молодь, 1968. – 118 с.

21. Молчун: повести / Авториз. пер. с укр. Е. Мовчан; [Худож. В. Харламов]. – М.: Молодая гвардия, 1978. – 335 с., ил.

22. Мовчун : повісті / Віктор Близнець. – К. : Молодь, 1972. – 305,[2] с.

23. Паруси над степом : повість / Віктор Близнець. – К. : Веселка, 1965. – 182 с.

24. Підземні барикади : роман / В. С. Близнець. – К. : Дніпро, 1977. – 206,[1] с. : портр. – (Сер. «Романи й повісті»; Вип.3, 1977).

25. Повість врем'яних літ / переказ Віктора Близнеця, художник-оформл. А. С. Ленчик. – Харків : Фоліо, 2005. – 316,[2] с. : ил. – (Сер. «Українська класика»).

26. Повість минулих літ : літопис / переказ В. С. Близнеця, худож. Г. В. Якутович; [післямова П. Загребельного]. – К. : Веселка, 1982. – 226 с. : іл. – (Сер. «Києву 1500 років»).

27. Повість минулих літ : літопис для ст. шкільного віку / переказ В. Близнеця ; худ. Г. Якутович. – 2-ге вид. – К. : Веселка, 1989. – 220,[4] с. : іл.

28. Повість минулих літ : літописні оповіді / іл. : Георгій Якутович; комент.: Віктор Близнець ; ред. : Володимир Ричко ; авт.передм. : Василь Яременко. – 4-те вид. – К. : Веселка, 2005. – 225,[2] с. : іл. – (Сер. «Історична бібліотека для дітей «Золоті ворота»).

29. Повість минулих літ : літописні оповіді: для серед. та ст. шк. віку / переказ В. С. Близнеця, худож. Г. В. Якутович; [наук. ред. і післямова В. В. Яременка]. – 3-тє вид., зі змінами. – К. : Веселка, 2002. – 225,[2] с. : іл. – (Сер. «Історична бібліотека для дітей «Золоті ворота»).

30. Подземные баррикады : роман / В. Близнец ; авториз. пер. с укр. В. Беловой. – М.: Сов. писатель, 1980. – 336 с.

31. Хлопчик і тінь : повісті: [для серед. та ст. шк. віку] / В. С. Близнець. – К. : Молодь, 1989. – 299,[2] с. : іл.

32. Як гуси з'їли свитку : оповідання : для молодш. шкільного віку / В. Близнець; іл. В. Губенка. – К. : Веселка, 1972. – 16 с. : іл. – (Для першокласників).

1.3 Твори у збірниках

33. Бусько й Бусиха. Як гуси з'їли свитку: оповідання / Віктор Близнець // Українська література для дітей : хрестоматія / Іван Котляревський [та ін.] ; укл. Оксана Гарачковська. – К. : Академія, 2011. – С. 499-502.

34. Над Десною, де бродять тіні диких буйволів (Монолог старого лелеки) : новела // До храму власної культури : уроки літератури рідного краю в школі / укл. : А. М. Пустовойт. – Кіровоград : КОІППО ім. В. О. Сухомлинського, 2008. – С. 60-65.

35. Про дядька Данила, який літав на мотоциклі / Віктор Близнець // Відчиняє двері казка : казки : для мол. шк. віку / упор. Юрій Ярмиш ; мал. Миколи Левчишина. – К. : Веселка, 1987. – С. 251-267

36. Прощальний акорд. Страх / Віктор Близнець // Веселка. Антологія української художньої літератури для дітей : в 3-х т. / упор., підгот. тексти та біограф. матеріали: Іван Соболь, Богдан Чайковський. – К. : Веселка. – 1969. – Т. 3 : Література радянського періоду. – С. 399-405.

1.4 Публікації у періодичних виданнях

37. Бакун : оповідання / Віктор Близнець // Сільські вісті. – 1970. – 26 лютого

38. Барвисті мережива : новела / В. Близнець // Літературна Україна. – 1968. – 31 травня.– С. 3-4.

39. Білі паляниці : оповідання / В. Близнець // Україна. – 1968. – № 37. – С. 6-8.

40. Вершник революції : до 70-річчя з дня народження Ю. І. Яновського / Віктор Близнець // Кіровоградська правда. – 1972. – 2 червня ; Прапор Леніна. – 1972. – 17 червня ; Комуністична праця. – 1972. – 12 серпня.

41. Вибух : повість / В. Близнець // Вітчизна. – 1979. – № 11. – С. 17-82.

42. Генерал і соловей : казка / В. Близнець // Ранок. – 1968. – № 4. – С. 16.

43. Дві записки : оповідання / Віктор Близнець // Україна. – 1969. – № 26. – С. 9-12 : іл.

44. Дідусеві Леніну / В. Близнець // Зоря комунізму. – 1964. – 7 листопада.

45. Жито, мати, жито… : оповідання / В. Близнець // Вітчизна. – 1968. – № 6. – С. 11-16.

46. Звук павутинки : повість / В. Близнець // Вітчизна. – 1970. – № 3. – С. 16-54.

47. Золота гора до неба : оповідання / В. Близнець // Кіровоградська правда. – 1975. – 25 листопада.
Дія в оповіданні відбувається наприкінці 60-х років. У ньому згадується одне із сіл Компаніївщини.

48. Зустріч : (уривок з повісті) / О. Сакін, В. Близнець // Кіровоградська правда. – 1971. – 3 лютого; 4 лютого.

49. Із щоденникових записів / В. Близнець; публікація Раїси Близнець // Літературна Україна. – 1988. – 4 серпня. – С. 7.

50. Кармалюк : лібрето опери / Віктор Близнець ; вступ. слово Раїси Близнець // Київ. – 1996. – № 3-4. – С. 141-144.

51. Крилаті дерева : оповідання / В. Близнець // Нова газета. – 2016. – 4 лютого. – С. 10.

52. Людина в снігах : оповідання / Віктор Близнець // Кіровоградська правда. – 1977. – 12 лютого.

53. Майор Сухов : (уривок з повісті) / О. Сакін, В. Близнець // Честь хлібороба. – 1971. – 26 січня; 28 січня.

54. Мандрівка додому : оповідання / В. Близнець // Жовтень. – 1977. – № 10. – С. 70.

55. Мовчун : повість / В. Близнець // Дніпро. – 1971. – № 11. – С. 8-52.

56. Моя протока : уривки з повісті «Звук павутинки» / В. Близнець // Початкова школа. – 1991. – № 1. – С. 37-38.

57. На землі далеко-східній / Віктор Близнець // Літературна Україна. – 1974. – 26 липня. – С. 1, 2.

58. Одкровення : повість / Віктор Близнець // Дніпро. – 1967. – № 12. – С. 37-39.

59. Оленчине свято : оповідання / В. Близнець; іл. С. Савченко // Малятко. – 1965. – № 1. – С. 2-3.

60. Перше бойове : [оповідання] / О. Сакін, В. Близнець // Прапор Леніна. – 1971. – 13 квітня. – С. 4 ; Прапор Леніна. – 1971. – 15 квітня. – С. 4 ; Прапор Леніна. – 1971. – 17 квітня. – С. 4.

61. Привітання наших земляків / В. Близнець // Зоря комунізму. – 1964. – 7 листопада.
Письменник В. Близнець з с. Компаніївки працював у видавництві «Молодь».

62. Роландо – капітан корабля : [оповідання] / В. Близнець // Молодий комунар. – 1962. – 28 січня. – С. 3.

63. Свято мого дитинства : оповідання / В. Близнець // Молодий комунар. – 1971. – 25 травня. – С. 3.

64. Червоний гарба : оповідання / В. Близнець // Літературна Україна. – 1966. – 2 вересня – С. 3; Прапор Леніна. – 1966. – 14 липня.
Розділ з повісті «Одкровення».

65. Чмирі : оповідання / В. Близнець // Україна. – 1970. – № 48. – С. 10-12.

66. Чуття єдності / В. Близнець // Літературна Україна. – 1968. – 10 грудня. – С. 1, 4.

67. Широка натура : оповідання / В. Близнець // Ранок. – 1977. – № 2. – С. 18-21 : іл.

68. Щоб не повернулося минуле : (уривки з видавничої рецензії на роман І. Білика «Похорон богів») / В. Близнець // Київ. – 1989. – № 4. – С. 161-165.

69. Щоденникові записи / В. Близнець, передм. В. Чуйка // Вечірній Київ. – 1993. – 8 квітня ; Дніпро. – 1994. – № 5-6. – С. 124-128.

70. Як гуси мою свитину з'їли / Віктор Близнець // Зірка. – 1963. – 15 лютого.

71. Як народжується стежка : новела / В. Близнець // Молодий комунар. – 1973. – 18 серпня. – С. 3.

1.5 Інтернет-ресурси

72. Близнець Віктор. Женя і Синько : повість [Електронний ресурс] / Віктор Близнець // UkrBooks.com (українська та світова література) : [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: http://ukrbooks.com/ua/zhenja_i_synko/. – Назва з екрана. – Дата звернення: 27.12.2023.

73. Близнець Віктор. Женя і Синько : повість [Електронний ресурс] / Віктор Близнець // Мала Сторінка : [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: «Женя і Синько», повість (Віктор Близнець) - Мала Сторінка (storinka.org). – Назва з екрана. – Дата звернення: 27.12.2023.

74. Близнець Віктор. Звук павутинки : аудіокнига [Електронний ресурс] / Віктор Близнець// 4Read.org (Слухай українською) : [сайт]. – Електрон. аудіодані. – Режим доступу: https://4read.org/2104-bliznec-zvuk-pavutinki.html. – Дата звернення: 27.12.2023.

75. Близнець Віктор. Звук павутинки : повість [Електронний ресурс] / Віктор Близнець // UkrBooks.com (українська та світова література) : [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: http://ukrbooks.com/ua/zvuk_pavutynky/. – Назва з екрана. – Дата звернення: 27.12.2023.

76. Близнець Віктор. Звук павутинки : повість [Електронний ресурс] / Віктор Близнець // Мала Сторінка : [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: Повість «Звук павутинки» (Віктор Близнець) - Мала Сторінка (storinka.org). – Назва з екрана. – Дата звернення: 27.12.2023.

77. Близнець Віктор. Звук павутинки : повість [Електронний ресурс] / Віктор Близнець // Освіта. UA : [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: https://osvita.ua/school/literature/b/66842/. – Назва з екрана. – Дата звернення: 27.12.2023.

78. Близнець Віктор. Звук павутинки : повість [Електронний ресурс] / Віктор Близнець // УкрЛіб (Бібліотека української літератури) : [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=51. – Назва з екрана. – Дата звернення: 27.12.2023.

79. Близнець Віктор. Звук павутинки (скорочено) : повість [Електронний ресурс] / Віктор Близнець // Dovidka.biz.ua : [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: https://dovidka.biz.ua/zvuk-pavutynky-skorocheno/. – Назва з екрана. – Дата звернення: 27.12.2023.

80. Близнець Віктор. Земля Світлячків : аудіокнига [Електронний ресурс] / Віктор Близнець // 4Read.org (Слухай українською) : [сайт]. – Електрон. аудіодані. – Режим доступу: https://4read.org/2094-bliznec-vyktor-zemlya-svytlyachkyv.html. – Дата звернення: 27.12.2023.

81. Близнець Віктор. Земля світлячків : аудіокнига [Електронний ресурс] / Віктор Близнець // UkrainianAudioBooks.com. : [сайт]. – Електрон. аудіодані. – Режим доступу: https://ukrainianaudiobooks.com/2772-bliznec-vyktor-zemlya-svytlyachkyv.html. – Назва з екрана. – Дата звернення: 27.12.2023.

82. Близнець Віктор. Земля світлячків : повість [Електронний ресурс] / Віктор Близнець // Мала Сторінка : [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: Віктор Близнець, повість «Земля світлячків» - Мала Сторінка (storinka.org). – Назва з екрана. – Дата звернення: 27.12.2023.

83. Близнець Віктор. Земля світлячків (скорочено) : аудіо [Електронний ресурс] / Віктор Близнець // YouTube. unbibmk. – Електрон. відеодан. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=yXJiagAUCyg. – Назва з екрана. – Дата звернення: 27.12.2023.

84. Близнець Віктор. Золота гора до неба : оповідання [Електронний ресурс] / Віктор Близнець // Мала Сторінка : [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: Віктор Близнець. «Золота гора до неба» (оповідання) - Мала Сторінка (storinka.org). – Назва з екрана. – Дата звернення: 27.12.2023.

85. Близнець Віктор. Мовчун : повість [Електронний ресурс] / Віктор Близнець // УкрЛіб (Бібліотека української літератури) : [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=4778. – Назва з екрана. – Дата звернення: 27.12.2023.

86. Близнець Віктор. Оленчине свято : оповідання [Електронний ресурс] / Віктор Близнець // Мала Сторінка : [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: Віктор Близнець, «Оленчине свято» - добре оповідання про новорічне свято - Мала Сторінка (storinka.org). – Назва з екрана. – Дата звернення: 27.12.2023.

87. Близнець Віктор. Хортик з анхіною: аудіокнига [Електронний ресурс] / Віктор Близнець // UkrainianAudioBooks.com : [сайт]. – Електрон. аудіодані. – Режим доступу: https://ukrainianaudiobooks.com/957-hortik-z-anhinoju.html. – Назва з екрана. – Дата звернення: 27.12.2023.

88. Близнець Віктор. Як гуси з'їли свитку : аудіокнига [Електронний ресурс] / Віктор Близнець // UkrainianAudioBooks.com : [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: https://ukrainianaudiobooks.com/718-jak-gusi-zyili-svitku.html. – Назва з екрана. – Дата звернення: 27.12.2023.

89. Близнець Віктор. Як гуси з'їли свитку : оповідання [Електронний ресурс] / Віктор Близнець // Почитайко / Національна бібліотека для дітей. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: https://chl.kiev.ua/pub/Publication/Show/546. – Назва з екрана. – Дата звернення: 27.12.2023.

90. Близнець Віктор. Як гуси з'їли свитку : оповідання [Електронний ресурс] / Віктор Близнець // Освіта.UA : [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: https://osvita.ua/school/literature/b/66824/. – Назва з екрана. – Дата звернення: 27.12.2023.

91. Близнець Віктор. Як гуси з'їли свитку : оповідання [Електронний ресурс] / Віктор Близнець // Мала Сторінка : [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: Мала Сторінка (storinka.org). – Назва з екрана. – Дата звернення: 27.12.2023.

92. Близнець Віктор. Як народжується стежка : аудіокнига [Електронний ресурс] / Віктор Близнець // UkrainianAudioBooks.com : [сайт]. – Електрон. аудіодані. – Режим доступу: https://ukrainianaudiobooks.com/41-viktor-blyznets-yak-narodzhuyetsya-stezhka.html. – Назва з екрана. – Дата звернення: 27.12.2023.

93. Літописець Нестор. Повість минулих літ (уривки) (у переказі Віктора Близнеця) // Мала Сторінка : [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: Літописні оповідання з «Повісті минулих літ» у переказі Віктора Близнеця - Мала Сторінка (storinka.org). – Назва з екрана. – Дата звернення: 27.12.2023.

2. Матеріали про життя і творчість Віктора Близнеця

2.1 Загальні матеріали

94. Агеєва Віра. [Близнець В. С.] // Пам'ять подвигу : (укр. воєн. проза 60-80-х рр.) / Віра Агеєва ; АН УРСР, Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка. – К. : Наук. думка, 1989. – С. 94-96.

95. Базилевський В. Вольфрамова нить душі : до 70-річчя Віктора Близнеця / В. Базилевський // Літературна Україна. – 2003. – 10 квітня. – С. 5.

96. Базилевський В. Рицар совісті : (про В. Близнеця) / В. Базилевський // І зав'язь дум, і вільний лет пера : літ.-критич. ст., есе, студія одного вірша / Володимир Базилевський. – К. : Рад. письменник, 1990. – С. 114-131.

97. Більчук Маргарита. Віктор Близнець (1933-1981) / Маргарита Більчук // Українські та зарубіжні письменники : розповіді про життя і творчість / Маргарита Більчук. – Тернопіль : «Підручники і посібники», 2007. – С. 11.

98. [Близнець В.] // Високе покликання : статті молодих критиків про літературу / укл. С. І. Никанорова. – К. : Рад. письменник, 1978. – С. 14-15.

99. [Близнець В.] // Література. Діти. Час : збірник літ.-критич. ст. про дит. літ. / упор. Всеволод Неділько. – К. : Веселка, 1976. – Вип. 11. – 1986. – С. 88.

100. Близнець Віктор (1933-1981) // Українські письменники : біографії, огляди творчості, літературні напрямки і течії, літературознавчий словник : довідник / авт.-укл. Марта Преварська. – К. : Велес, 2013. – С .299 : портр.

101. Близнець Віктор // Веселка. Антологія української художньої літератури для дітей : в 3-х т. / Андрій Малишко [та ін.]; упор., підгот. тексти та біограф. матеріали: Іван Соболь, Богдан Чайковський. – К. : Веселка, 1969. – Т. 3 : Література радянського періоду – С. 436.

102. Близнець Віктор Семенович (1933-1981) // Усі письменники і народна творчість / Н. І. Черсунова [та ін.]. – К. : Майстер-клас, 2007-2008. – С. 33-35.

103. Близнець Віктор Семенович // Українська Літературна Енциклопедія : в 5 т. / редкол.: І. О. Дзеверін (відп. ред.) та ін. – К. : УРЕ ім. М. П. Бажана. – Т. 1 : А-Г. – 1988. – С. 196.

104. Близнець Віктор Семенович // Літературний словник Кіровоградщини / Кіровоградська організація спілки письменників України ; автор-упор. Леонід Куценко. – Кіровоград, 1995. – С. 12-13.

105. Босько Володимир. Близнець Віктор Семенович // Визначні постаті Степової Еллади : до 250-річчя заснування фортеці Святої Єлисавети, міста Єлисаветграда та 65-річчя утворення Кіровоградської області / Кіровоградський обл. ін-т післядипломної пед. освіти ім. Василя Сухомлинського; рец. А. С. Бик, К. В. Шляховий. – Кіровоград : Інформаційна мережа, 2004 – Ч. 1. – С. 28.

106. Босько Володимир. [Віктор Семенович Близнець] / В. Босько // Історичний календар Кіровоградщини. Люди. Події. Факти. 2023 рік. Герої уславлені й знеславлені: уродженці Кіровоградщини у радянсько-німецькій (1941-1945) та російсько-українській (2014-2022) війнах, таємниці Кіровограда часів окупації / В. Босько. – Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2022. – С. 49 : фото.

107. Буценко О. Чисті плеса творчості / О. Буценко // Література. Діти. Час : 1981. Збірник літ.-критич. ст. про дит. літ. / упор. Всеволод Неділько; редкол.: В. Г. Дончик (гол.) та ін. – К. : Веселка, 1981. – Вип. 6. – С. 37-45.

108. Васильченко Н. Гість школярів – письменник / Н. Васильченко // Прапор Леніна. – 1978. – 11 квітня.

109. Віктор Близнець (1933-1981) // Історія української літератури ХХ – початок ХХІ ст. : у 3 т. : навчальний посібник / ред. Володимир Кузьменко. – К. : Академвидав. – Т. 2. – 2014. – С. 404-412. – (Сер. «Альма-матер»).

110. Віктор Близнець (1933-1981) // Усі українські письменники : Біографічний нарис. Літературно-художній огляд. Перелік основних творів. Література для додаткового користування / упор. : Юлія Хізова, Вікторія Щоголева. – Х. : Торсінг плюс, 2005. – С. 281. – (Сер. «Іду на урок»).

111. Віктор Близнець. Чисті плеса творчості : [інтерв'ю] / розмову вів Олександр Буценко // Літературна Україна. – 1980. – 18 листопада. – С. 1, 2 : фото.

112. Гончаренко В. Мов звук павутинки : про В. Близнеця / В. Гончаренко // Народне слово. – 1991. – 21 червня. – С. 3 : фото.

113. Гурбанська А. Вершини Віктора Близнеця : до 70-річчя з дня народження / Гурбанська А. // Освіта. – 2003. – 8 квітня. – С. 7.

114. Гурбанська А. Виміри прози Віктора Близнеця / А. Гурбанська // Народне слово. – 2003. – 10 квітня. – С. 3.

115. Гурбанська Антоніна Іванівна. Віктор Близнець : літературний портрет / Антоніна Гурбанська. – К. : [б. в.], 1998. – 129 с.

116. Гурбанська А. Віктор Близнець – повістяр / А. Гурбанська // Слово і час. – 1999. – № 2. – С. 52-56.

117. Гурбанська Антоніна. Віктор Близнець у житті й творчості : до 85-річчя від дня народження / А. Гурбанська // Літературна Україна. – 2018. – 19 квітня (№ 15). – С. 14.

118. Гурбанська А. Воєнна художньо-документальна повість 60-80-х років XX ст. (деякі особливості жанру і стилю) / Антоніна Гурбанська // Наукові записки. Серія «Філологічні науки (літературознавство)» / М-во освіти України; КДПУ ім. В. К. Винниченка. – Кіровоград : КДПУ ім. В. Винниченка, 1998. – Вип.15. – С. 29-37. – Бібліогр. в кінці ст.

119. Гурбанька А. Голос чистої совісті : до 60-річчя Віктора Близнеця / А. Гурбанська // Народне слово. – 1993. – 10 квітня.

120. Гурбанська Антоніна. Дитина і світ у малій прозі Віктора Близнеця // Слово – людина – світ : студії з літературознавства, культурології та соціальних комунікацій / Антоніна Гурбанська. – Кіровоград : КОД, 2015. – С. 30-45. – Бібліогр. в кінці ст.

121. Гурбанська А. Духовні орієнтири Віктора Близнеця : до 70-річчя від народження письменника / Гурбанська А. // Кіровоградська правда. – 2003. – 15 лютого. – С. 4.

122. Гурбанська А. Душа і творчість Віктора Близнеця : до 75-річчя від дня народження письменника / А. Гурбанська // Степовий край. – 2008. – 12 квітня. – С. 3.

123. Гурбанська Антоніна Іванівна. Жанровий дискурс української повісті 60-80-х років XX ст. : монографія / Антоніна Гурбанська. – К. : Вид-во КНУКіМ, 2008. – 374 с. – Бібліогр.: с. 350-374.

124. Гурбанська Антоніна. З Компаніївського степу – у широкий світ : згадуючи видатного земляка / Антоніна Гурбанська // Народне слово. – 2023. – 13 квітня. – С. 5 : фото.

125. Гурбанська Антоніна. Культурологічний вимір життя і творчості Віктора Близнеця // Слово – людина – світ : студії з літературознавства, культурології та соціальних комунікацій / Антоніна Гурбанська. – Кіровоград : КОД, 2015. – С. 307-318. – Бібліогр. в кінці ст.

126. Гурбанська Антоніна. Письменники-земляки Ю. Яновський та В. Близнець: типологічна близькість художнього мислення / Антоніна Гурбанська // Наукові записки. Серія «Філологічні науки (літературознавство)» / М-во освіти України; КДПУ ім. В. К. Винниченка. – Кіровоград : РВЦ КДПУ ім.В. Винниченка, 2003. – Вип.50. – С.90-95.

127. Гурбанська Антоніна. Повісті Віктора Близнеця для дітей і дорослих: проблематика і поетика // Слово – людина – світ : студії з літературознавства, культурології та соціальних комунікацій / Антоніна Гурбанська. – Кіровоград : КОД, 2015. – С. 46-47. – Бібліогр. в кінці ст.

128. Гурбанська А. І. Проблематика повістей В. Близнеця / А. І. Гурбанська // Українська повість 60-80-х років XX ст.: проблеми поетики : навчальний посібник / А. І. Гурбанська ; Київський національний університет культури і мистецтв. – К. : КНУКім, 2008. – 2008. – С. 71-102.

129. Гурбанська Антоніна Іванівна. Чистий голос совісті : матеріали на допомогу працівникам культури і мистецтва, учителям, викладачам, студентам, учням : до 60-річчя від дня народження письменника-земляка Віктора Близнеця / Антоніна Гурбанська ; Кіровогр. обл. організація укр. тов-ва охорони пам’яток історії та культури. – Кіровоград, 1993. – 42 с.

130. Дитячий прозаїк : 85 років від дня народження Віктора Близнеця // Шкільна бібліотека. – 2018. – № 3. – С. 36-39 : ілюстр.

131. Добрін Н. Відгомін / Н. Добрін // Кіровоградська правда. – 1987. – 5 липня.

132. Іванюк С. Віктор Близнець (1933-1981) // Історія української літератури XX століття : у 2 кн.: підручник для вузів / за ред. В. Г. Дончика. – К. : Либідь, 1998 – Кн. 2. – С. 347-349.

133. Кава В. Мир добрый, сердечный / В. Кава // Радуга. – 1983. – № 4. – С. 167-168.

134. Кава Віктор. Огляньмося з усмішкою : (Із вуст Юрія Збанацького) / В. Кава // Дніпро. – 2005. – № 5-6. – С. 116-133.

135. Качак Тетяна Богданівна. Віктор Близнець (1933-1981) / Т. Б. Качак // Українська література для дітей та юнацтва : підручник / Т. Б. Качак, Тарас Григорович Шевченко [та ін.]. – К. : Академія, 2016. – С. 213-216. – (Сер. «Альма-матер»).

136. Кодлюк Ярослава. Віктор Близнець (1933-1981) / Ярослава Кодлюк // 120 розповідей про письменників : довідник для вчителя початкових класів / Ярослава Кодлюк, Галина Одинцова. – К. : Наш час, 2006. – С. 11-13.

137. Корінь А. Казка, совість і краса – його герої / А. Корінь // Кіровоградська правда. – 1993. – 17 червня.

138. Корінь А. Слово не сорочка, а душу гріє... / А. Корінь // Дніпро. – 1983. – № 4. – С. 136-138.

139. Корінь Т. Книги Близнеця – світло для юних душ / Т. Корінь // Кіровоградська правда. – 2003. – 15 квітня. – С. 1.

140. Коряк М. Творчість, що повертає в дитинство / Коряк М. // Знам'янські вісті. – 2003. – 23 квітня. – С. 4.

141. Костецький А. Теплий вогник на добру дорогу : Близнець Віктор Семенович / А. Костецький // Початкова школа. – 2001. – № 5. – С. 58-60.

142. Лауреат літературної премії ім. Лесі Українки // Друг читача. – 1988. – 25 лютого.
Державний комітет Української РСР у справах видавництв, поліграфії, книжкової торгівлі та Спілки письменників України присудили літературну премію ім. Л. Українки 1988 року українському радянському письменнику Близнецю Віктору Семеновичу (посмертно) за повісті «Звук павутинки», «Земля світлячків», «Женя і Синько» та інші, що ввійшли до двотомника його «Вибраних творів» («Веселка», 1983 рік).

143. Кузик Б. Близнець Віктор Семенович /Б. Кузик, В. Білошапка // Кіровоградщина: історія та сучасність центру України : в 2-х т.: науково-популярне видання / Борис Кузик, Василь Білошапка. – Дніпропетровськ : Арт-Прес, 2005 – Т. 1. – С. 467 : фото.

144. Левочко Валентина. Хто з книгою дружить... / Валентина Левочко // Вечірня газета. – 2014. – 12 грудня. – С. 12 : фото кол.

145. Людина широкої душі і різностороннього таланту : до 60-річчя від дня народження Віктора Близнеця / А. Гурбанська // Єлисавет. – 1993. – 31 березня. – С. 6-7 ; Степовий край. – 1993. – 3 квітня.

146. Мовчун Антоніна. Найважливіше в житті – краса, совість і казка : (до 75-річчя Віктора Близнеця) / А. Мовчун // Початкова школа. – 2008. – № 5. – С. 55-57.

147. Орел С. Раїса Близнець: «Великі водяні лілії здавалися мені зорями...» / С. Орел // Слово «Просвіти». – 2003. – 6 травня. – С. 12 ; Вечірня газета. – 25 квітня. – С. 10.

148. Очеретянко С. І. Близнець Віктор Семенович // Енциклопедія Сучасної України : в 25 т. / НАН України, Наукове т-во ім. Т. Г. Шевченка, Координаційне бюро Енциклопедії Сучасної України НАН України ; ред. І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк, В. М. Баранецький та ін. – Київ, 2004 – Т. 3 : Біо-Бя. – С. 70 : фото.– Бібліогр. в кінці ст.

149. Панченко В. Детям жить дальше / В. Панченко // Литературное обозрение. – 1988. – № 3. – С. 47.

150. Приходько Інна Федорівна. Віктор Близнець (1933-1981) / Інна Федорівна Приходько // Слово-образ у контексті історико-літературного процесу / Інна Приходько. – Харків : Основа, 2010. – С. 206-218. – (Бібліотека журналу «Вивчаємо українську мову та літературу» ; вип. 9 (82)).

151. Прядун І. Незабутні зустрічі / І. Прядун // Прапор Леніна. – 1988. – 9 квітня.

152. Прядун І. Яскраво обдарований… / І. Прядун // Кіровоградська правда. – 1988. – 6 листопада.

153. Ракул В. Краса людяності / В. Ракул // Колос. – 1993. – 16 квітня.

154. Романенко П. Витязь степового краю / П. Романенко // Степовий край. – 2008. – 5 квітня. – С. 5.

155. Савич І. В Ірпіні / І. Савич // Степовий край. – 2003. – 8 квітня. – С. 3.

156. Саржевський А. Світлий талант Віктора Близнеця / А. Саржевський // Новини Кіровоградщини. – 2013. – 11 квітня. – С. 9.

157. Саржевський Анатолій. Віктор Близнець, закоханий у рідний край / Анатолій Саржевський // Наше місто. – 2023. – 20 квітня. – С. 3 : фото.

158. Саржевський Анатолій. У пам’яті, в душі, у слові... / Анатолій Саржевський // Народне слово. – 2023. – 13 квітня. – С. 5 : фото.

159. Сичова В. З чарівної країни дитинства: Віктор Близнець: 10 квітня минула 81-ша річниця з дня народження нашого письменника-земляка / В. Сичова // Степовий край. – 2014. – 12 квітня. – С. 3.

160. Слабошпицький М. Вийшов з дітей війни : про В. Близнеця / М. Слабошпицький // Проблеми. Жанри. Майстерність. – К., 1982. – Вип. 7. – С. 192-210.

161. Стародубцева Є. Кілька спогадів про В. Близнеця – людину і учня / Є. Стародубцева // Степовий край. – 1993. – 10 квітня.

162. Степанова Ольга. Душа дитини / Ольга Степанова // Украина-Центр. – 2016. – 14 апреля. – С. 8-9 : фот. кол.

163. Талант світлий і вдумливий // Освітянське слово. – 2003. – квітень. – С. 1.

164. Царук А. «Він кохався в незачовганому слові...» / А. Царук // Народне слово. – 2008. – 10 квітня. – С. 3 ; Коди золотих рун : відгуки, рецензії / А. П. Царук ; ред. В. Бондар ; худ. О. Босий. – Кропивницький : Центрально-Українське вид-во, 2020. – С. 22-24 : фото.

165. Як звук павутинки... : зб. літ.-критич. ст., нарисів про Віктора Близнеця : автобіогр., неопубл. твори: для ст. шк. віку / упоряд. Р. Близнець; ред. В. В. Яременко; передм. О. Гончара. – К. : Веселка, 1987. – 299,[1] с.

2.2 Публікації про окремі твори Віктора Близнеця

166. Базилевський В. Дорога в широкий світ / В. Базилевський // Жовтень. – 1972. – № 3. – С.149-151.
Рецензія на книгу Віктора Близнеця «Звук павутинки». – К.: «Веселка», 1970.

167. Базилевський В. Лицарі підземних барикад / В. Базилевський // Кіровоградська правда. – 1976. – 12 червня.
Рецензія на книгу Віктора Близнеця «Підземні барикади».

168. Базилевський В. Межі пізнання світу / В. Базилевський // Кіровоградська правда. – 1970. – 16 травня.
Рецензія на повість В. Близнеця «Звук павутинки».

169. Базилевський В. Повість про вкрадене дитинство / В. Базилевський // Кіровоградська правда. – 1966. – 28 вересня.
Рецензія на повість В.С. Близнеця «Землянка».

170. [Близнець В. Звук павутинки] // Література і сучасність : літературно-критичні статті / укл. Є. Бабич. – К. : Рад. письменник, 1968 – Вип. 5. – 1972. – С. 153.

171. [Близнець В. Земля світлячків ; Звук павутинки ; Женя і Синько] // Діалектика художнього пошуку : літ. процес 60-80-х рр. / В. П. Агеєва, Л. С. Бойко, Д. Т. Вакуленко та ін.; відп. ред. В. Г. Дончик ; АН УРСР, Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка. – К. : Наук. думка, 1989. – С. 285-291.

172. Брюгген В. [Близнець В. Мовчун ; Підземні барикади] // Близький берег долі : літ. критика / В. Брюгген. – К. : Молодь, 1981. – С. 59-61, 80.

173. [Близнець В. Підземні барикади] // Література і сучасність : літературно-критичні статті / упор. Іван Зуб. – К. : Рад. письменник, 1987. – Вип. 20. – С. 109-110.

174. Брюгген В. Рух образу і рух сюжету / В. Брюгген // Літературна Україна. – 1971. – 17 грудня.
Рецензія на повість В. Близнеця «Мовчун».

175. Бурвела В. Житиме у своїх творах / В. Бурвела // Прапор Леніна. – 1984. – 19 січня.
Про вихід у видавництві «Веселка» двотомника письменника-земляка з Компаніївки Віктора Близнеця.

176. Гаєвська Л. Поглиблений погляд / Л. Гаєвська // Жовтень. – 1973. – № 5. – С. 151-153.
Рецензія на повісті В. Близнеця «Мовчун» та «Землянка».

177. Голодюк Л. Світ дитинства у творчості В. Близнеця (За новелою «Над Десною, де бродять тіні диких буйволів (Монолог старого лелеки)») : [розробка уроку] // До храму власної культури : уроки літератури рідного краю в школі / укл. : А. М. Пустовойт. – Кіровоград : КОІППО ім. В. О. Сухомлинського, 2008. – С. 56-60.

178. Гурбанська А. Звук павутинки : Близнець Віктор / А. Гурбанська // Дивослово. – 2003. – № 4. – С. 69-73.

179. Єфремов Вадим. Дослідження стилістичних топосів як альтернатива принципу «історизму» під час вивчення літописних оповідань: виникнення, розвиток, функціонування : на матеріалі переказу «Повісті минулих літ» Віктора Близнеця / Вадим Єфремов // Дивослово. – 2019. – № 9. – С. 39-43. – Бібліогр. в кінці ст.

180. Кетков О. Повісті В. Близнеця болгарською мовою / О. Кетков // Літературна Україна. – 1983. – 17 листопада.

181. Кияшко Г. Світлі почуття / Г. Кияшко // Літературна Україна. – 1972. – 18 лютого.
Про повість Віктора Близнеця «Звук павутинки» («Веселка», 1970), яку висунуто на здобуття премії ім. Л. Українки.

182. Корінь А. Декілька слів про письменника / А. Корінь // Кіровоградська правда. – 1992. – 9 квітня.
Про повість Віктора Близнеця «Як народжується стежка».

183. Котляренко Наталія. Головного очима не побачиш : мультимедійний урок критичного читання за повістю Віктора Близнеця «Звук павутинки» у 6 класі / Наталія Котляренко // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2010. – № 4. – С. 8-11 : портр.
Надано конспект уроку узагальнення і систематизації знань з української літератури (за повістю В. Близнеця). За допомогою сучасних методів та засобів навчання учні 6-го класу вчаться критично читати і аналізувати художній текст, розкривати для себе поняття «справжня людина» та «мета життя».

184. Кудрявская Л. Время, творившее историю / Л. Кудрявская // Литературная газета. – 1981. – 22 июля. – С. 5.
Рецензия на роман В.С. Близнеца «Подземные баррикады».

185. Левочко В. Веселий калейдоскоп / В. Левочко // Молодий комунар. – 1975. – 20 лютого. – С. 4.
Відгук на книгу письменника-земляка В .Близнеця «Женя і Синько».

186. Марко В. З доріг далеких і близьких / В. Марко // Кіровоградська правда. – 1978. – 18 листопада.
Рецензія на книгу: Близнець В. Партизанська гармата : повісті / В. Близнець. – К. : Веселка, 1978.

187. Мельник В. Дума про людину / В. Мельник // Літературна Україна. – 1970. – 10 липня.
Рецензія на повість В.С. Близнеця «Звук павутинки».

188. Миценко М. Подорож у батькову юність / М. Миценко // Літературна Україна. – 1968. – 2 серпня.
Рецензія на повість В.С. Близнеця «Древляни. З батькових оповідок».

189. Моторний О. Коли мрійники ставали бійцями / О. Моторний // Вітчизна. – 1966. – № 6. – С. 202-204 ; Кіровоградська правда. – 1966. – 5 липня.

Рецензія на повість В.С. Близнеця «Паруси над степом».

190. Нестайко В. Щемливо бринітиме «Звук павутинки» : про поет. прозу В. Близнеця / В. Нестайко // Літературна Україна. – 1993. – 8 квітня. – С. 2.

191. Олексенко Г. На воскреслій землі / Г. Олексенко // Літературна Україна. – 1967. – 13 жовтня.
Рецензія на повість В.С. Близнеця «Землянка».

192. Оліфіренко І. Громи історичних літ / І. Оліфіренко // Кіровоградська правда. – 1968. – 12 січня.
Рецензія на повість В. Близнеця «Одкровення».

193. Оліфіренко І. Які то великі люди – діти / І. Оліфіренко // Молодий комунар. – 1970. – 2 квітня. – С. 4.
Рецензія на повість В. Близнеця «Звук павутинки».

194. Панченко В. Детям жить дальше / В. Панченко // Литературное обозрение. – 1988. – № 3. – С. 47.
Рецензия на двухтомник избранных произведений Виктора Близнеца.

195. Панченко В. Життя, а в ньому – діти / В. Панченко // Літературна Україна. – 1981. – 23 червня. – С. 2.
Рецензія на книгу В. Близнеця «Людина в снігах».

196. Панченко В. За ними завтрашній день / В. Панченко // Дніпро. – 1976. – № 7. – С. 136-137.
Рецензія на книгу В. Близнеця «Женя і Синько» (К.: Молодь, 1974)

197. Панченко В. Натхненні боротьбою / В. Панченко // Жовтень. – 1978. – № 7. – С. 42-43.
Відгук на роман «Підземні барикади» В. Близнеця.

198. Панченко Г. В обрамленні земної краси / Г. Панченко // Друг читача. – 1966. – 30 серпня.
Рецензія на повість В.С. Близнеця «Землянка».

199. Пасічний В. Такий прекрасний світ / В. Пасічний // Літературна Україна. – 1971. – 12 січня.
Рецензія на книгу Віктора Близнеця «Звук павутинки» («Веселка», 1970).

200. Ревва Тетяна. Прислухалася до «звуку павутинки» // Молодіжне перехрестя. – 2008. – 10 квітня.

201. Ременюк Л. О. Віктор Близнець «Звук павутинки». Осмислення понять дружби, добра, сенсу буття людини на землі / Л. О. Ременюк // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2013. – № 8. – С. 15-20.
План проведення уроку за повістю В. Близнеця «Звук павутинки».

202. Риженко О. О. Повість В. Близнеця «Звук павутинки» : цикл уроків / О. О. Риженко // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2011. – № 31. – С. 17-25. – Бібліогр. наприкінці ст.
План-конспект уроку, мета якого – ознайомити учнів з життєвим та творчим шляхом Віктора Близнеця; простежити у творі «Звук павутинки» зображення єдності людини з навколишнім світом.

203. Ричков В. Рицарі революції / В. Ричков // Комсомольска зірка. – 1979. – 8 вересня.
Рецензія на роман «Підземні барикади» В. Близнеця. Розглянуто витоки, розвиток та функціонування стилістичних топосів у літописних оповіданнях Віктора Близнеця. Автор акцентує увагу на застосуванні топос-аналізу як альтернативи історизму під час вивчення тематичного блоку «Історичне минуле нашого народу». Топоси досліджуються в контексті середньовічної аксіології та стилістики, що підтверджує невичерпні можливості літописних оповідань.

204. Сергієнко Оксана. Протистояння добра і зла в повісті-казці Віктора Близнеця «Земля світлячків» : українська література : 5 клас / Оксана Сергієнко // Українська мова й література в сучасній школі. – 2013. – № 7-8. – С. 77-79. – Бібліогр. 3 назви.
Запропоновано розробку уроку, який має на меті ознайомити учнів із життям і творчістю українського письменника Віктора Близнеця, поглибити знання про казку як жанр літератури, зосередити увагу дітей на моральних акцентах твору, розвивати зв'язне мовлення школярів. Виховна мета заняття – формувати непримиренне ставлення до жорстокості і зла, сприяти вихованню гуманізму, любові до всього живого.

205. Солдатенко И. Высокий дом / И. Солдатенко // Радуга. – 1969. – № 5. – С. 181-183.
Рецензія на книгу В.С. Близнеця «Древляни. З батькових оповідок» («Молодь», 1968).

206. Стаєцька Л. Свіжий подих вітру : вибрані твори В. Близнеця у 2-х т. // Література. Діти. Час. 1984. – К., 1984. – С. 97-102.

207. Сухляк Г. І. Віктор Близнець «Звук павутинки» : бінарний урок / Г. І. Сухляк // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2020. – № 25-27. – С. 12-15.

208. Талалаевский М. Родом из детства / М. Талалаевский // Комсомольское знамя. – 1972. – 18 февраля.
Рецензія на книгу Віктора Близнеця «Звук павутинки» («Веселка», 1970).

209. Турчин М. М. Реставрація духу : прочитаймо ще раз повісті В. Близнеця / М. М. Турчин // Українська мова і література в школі. – 1992. – № 7-8. – С. 34-36.

210. Чистюк Сергій. В. Близнець «Звук павутинки». Неповторний світ дитинства. 6-й клас / Сергій Чистюк // Українська мова та література. – 2012. – № 18 (вересень). – С. 20-22.

211. Шепель Ф. О. Володька Шумило й Володимир Сокіл: герої літератури й життя / Ф. О. Шепель // Педагогічний вісник. – 2017. – № 1-2 (41-42). – С. 151-152.
Рецензія на повість В. Близнеця «Паруси над степом».

212. Як звук павутинки... : зб. літ.-критич. ст., нарисів про Віктора Близнеця: автобіогр., неопубл. твори: для ст. шк. віку / упоряд. Р. Близнець; ред. В. В. Яременко; передм. О. Гончара. – К. : Веселка, 1987. – 299,[1] с.

2.3 Епістолярна спадщина

Листування його – не тільки літературний,
а й людський документ...
В. Базилевський

213. Базилевський В. Епістолярій як дзеркало душі / В. Базилевський // Талант і талан : есії, статті, інтерв'ю, діалоги / В. Базилевський. – К. : Український письменник, 2021. – С. 530-559 ; Літературна Україна. – 2013. – 4 квітня. – С. 4-5 ; Київ. – 2018. – № 3-4. – С. 41-59.
Володимир Базилевський публікує листи Віктора Близнеця, в яких йдеться про літературу і все, що з нею так чи інакше пов'язане.

214. Базилевський В. 138 листів Віктора Близнеця / В. Базилевський // Кур'єр Кривбасу. – 1998. – № 99-100. – С. 117-141; Літературна Україна. – 1998. – 30 квітня. – С. 5.

215. Віктор Близнець: «...Щось найбільше мене зв'язує з добрим чоловіком Смоленчуком» : листи Віктора Близнеця до Миколи Смоленчука // Народне слово. – 2003. – 12 серпня. – С. 3.

216. Листування письменника // Степовий край. – 1993. – 10 квітня.

Листи В. Близнеця до вчительки математики Г.Є.Чернявської та друга дитинства Б.Ф. Рижова.

217. Прядун І. З листів Віктора Близнеця / І. Прядун // Київ. – 2004. – № 3. – С. 167-168.

218. Прядун Іван. Знайомство з Віктором Близнецем : до 80-річчя від дня народження В. Близнеця / Іван Прядун // Народне слово. – 2013. – 18 квітня. – С. 10.
Автор статті – краєзнавець, односелець В. Близнеця, близько 40 років збирає матеріали про свого знаменитого земляка. У біографічній ювілейній публікації він наводить цілком лист сестри письменника Сіми Семенівни, у якому вона розповідає про брата.

2.4 На пошану пам'яті

219. Базилевський Володимир. Місто Тобілевичі, область Степова / Володимир Базилевський // Літературна Україна. – 2015. – 23 квітня. – С. 2.
Посилаючись на лист Олеся Гончара, автор статті пропонує перейменувати Кіровоград на Тобілевичі. Далі йде пропозиція про перейменування обласної бібліотеки А.Гайдара в бібліотеку імені Віктора Близнеця.

220. Близнець Р. Збережімо для нащадків / Р. Близнець // Степовий край. – 2003. – 8 квітня. – С. 3.

221. Бондарєва Н. Друге життя героям книг дарує пензлик / Н. Бондарєва // Народне слово. – 2013. – 18 квітня. – С. 10 : фото.
Відзначення 80-річчя від дня народження письменника В. Близнеця в міському літературному музеї.

222. Вечір присвятили письменнику-земляку // 21-й канал. – 2016. – 14 квітня. – С. 9.

223. Вшанування письменника-земляка // Народне слово. – 1993. – 13 квітня.
В Компаніївському районі вшанували 60-річчя В. Близнеця.

224. Гончаренко В. Елегія / В. Гончаренко // Вечірня газета. – 1993. – 9 квітня.
В пам'ять письменнику В. Близнецю.

225. Гончаренко В. Нев'янучі пелюстки спомину / В. Гончаренко // Діалог. – 1993. – 10 квітня.

226. Йому виповнилося б шістдесят : (про Віктора Близнеця) / А. Гурбанська // Слово і час. – 1993. – № 4. – С. 37-40.

227. Дідковська Н. Пам'яті В. Близнеця / Н. Дідковська // Степовий край. – 2008. – 23 серпня. – С. 4.
Авторка листа до редакції повідомляє про підтримку акції по збору коштів на пам'ятник письменнику у Першотравенці та закликає до цього ж громадськість.

228. Запис, зроблений В. Близнецем в альбомі Компаніївської СШ під час її відвідин // Степовий край. – 1993. – 10 квітня.

229. Здір Л. Літературне свято на честь земляка / Л. Здір // Народне слово. – 2003 . – 17 квітня. – С. 3.

230. Знаменні і пам'ятні дати квітня // Народне слово. – 2011. – 7 квітня. – С. 8.
Календар знаменних і пам'ятних дат Кіровоградщини у квітні 2011 року.

231. Ім'я моєї вулиці // Кропивницький вечірній. – 2023. – 21 квітня. – С. 3 : фото.

232. Кирпа Г. Вірш пам'яті Г. Тютюнника та В. Близнеця / Г. Кирпа // Україна. – 1991. – № 7. – С. 12 ; Степовий край. – 1993. – 3 квітня.

233. Кирпа Г. «Спогади – ті самі квіти...» : спадщина / Г. Кирпа // Молода гвардія. – 1988. – 20 лютого.

234. Корінь А. Його стежина в рідній країні : / А. Корінь // Літературна Україна. – 1988. – 19 травня.
Про відкриття меморіальної дошки письменнику-земляку Віктору Близнецю в с. Першотравенка Компаніївського району Кіровоградської області.

235. Корінь А. Нас гріє слово Близнеця / А. Корінь // Кіровоградська правда. – 2013. – 12 квітня. – С. 10 : фото
В день 80-річчя письменника-земляка Віктора Близнеця в літературно-меморіальному музеї ім. І. Карпенка-Карого відкрилася виставка «Брини, павутинко! Сяй, «Земля світлячків!».

236. Корінь А. У ріднім краї / А. Корінь // Література. Діти. Час. – 1989. – Вип. 13. – С. 153.
Про відкриття меморіальної дошки письменнику-земляку Віктору Близнецю в с. Першотравенка Компаніївського району Кіровоградської області.

237. Корінь А. Хай дуб увічнює пам'ять / А. Корінь // Кіровоградська правда. – 2011. – 19 квітня. – С. 7.

Вшанування пам'яті письменника-земляка, члена НСПУ В. Близнеця до 30-х роковин від дня його смерті у Першотравенській школі Компаніївського району, в якій навчався письменник.

238. Корінь А. Хай не втихає звук паутинки / А. Корінь // Голос України. – 1998. – 30 квітня. – С. 11.
Вшанування пам'яті Віктора Семеновича Близнеця.

239. Корінь А. Я б хотіла мати такого вчителя / А. Корінь // Вечірня газета. – 1993. – 9 квітня.

240. Корінь Тетяна. ...І перейменування бібліотеки для дітей : до 70-річного ювілею кіровоградського письменника В. Близнеця. Є пропозиція присвоїти бібліотеці імені Гайдара ім'я нашого земляка В. Близнеця. / Тетяна Корінь // Кіровоградська правда. – 2003. – 27 березня. – С. 1.

241. Кравчук В. Пам'яті Близнеця / В. Кравчук // Молодіжне перехрестя. – 2008. – 17 квітня. – С. 2.
У міському літературно-меморіальному музеї Карпенка-Карого відбувся літературний вечір, присвячений 75-річчю від дня народження Віктора Близнеця.

242. Маковецький В. З чарівної країни дитинства: (пам'яті В. С. Близнеця) / В. Маковецький // Київ. – 1998. – №1–2. – С. 129-132.

243. Мельникова З. Не вмирає стежка / З. Мельникова // Кіровоградська правда. – 1993. – 8 квітня.
До 60-річчя з дня народження В. Близнеця.

244. Нечитайло І. Вечір пам'яті В. Близнеця / І. Нечитайло // Степовий край. – 2003. – 15 квітня. – С. 1-2.

245. Оліфіренко І. Письменник, котрий не загубився у вічності / І. Оліфіренко // Народне слово. – 2003. – 10 квітня. – С. 3.

246. Пам'яті Раїси Близнець : Некролог // Літературна Україна. – 2004. – 15 квітня. – С. 2.

247. Панченко В. Сила пам'яті: // Енергія пошуку. – К., 1983. – С. 220-252 ; Українська мова і література в школі. – 1982. – № 3. – С. 12-18.
Штрихи до портрета В. Близнеця.

248. Полтавський В. Близнецю – 75 : вірш / В. Полтавський // Степовий край. – 2008. – 5 квітня. – С. 5.

249. Прядун І. Остання зустріч / І. Прядун // Кіровоградська правда. – 2001. – С. 3 ; Степовий край. – 2006. – 1 квітня . – С. 3.
3 квітня 1981 року трагічно загинув письменник-земляк Віктор Близнець. Спогадами про нього ділиться член обласного літоб'єднання «Степ» із с. Першотравенка Компаніївського району – батьківщини письменника.

250. Ревва Тетяна. «На рівні вищих партитур» / Тетяна Ревва // Народне слово. – 2023. – 13 квітня. – С. 2 : фото.
До 90-річчя від дня народження письменника-земляка Віктора Близнеця науковці літературно-меморіального музею І.К. Карпенка-Карого підготували віртуальну виставку «На рівні вищих партитур».

251. Ревва Тетяна. Зустрічі на вулиці Тобілевича, 16 / Тетяна Ревва // З перших уст. – 2016. – 21 квітня. – С. 7 : фот. кол.
З нагоди Міжнародного дня дитячої книги та дня народження письменника-земляка Віктора Близнеця в Кіровоградському міському літературно-меморіальному музеї І.К. Карпенка-Карого була презентована фотодокументальна виставка «Чистий голос совісті», яка розповідає про життєвий і творчий шлях В. Близнеця.

252. Романенко П. У Першотравенці посадили дуб пам'яті письменника-земляка В. Близнеця / П. Романенко // Степовий край. – 2011. – 9 квітня. – С. 4.
Фото та детальна розповідь про подію.

253. Саржевський А. Світлий талант Віктора Близнеця / А. Саржевський // Новини Кіровоградщини. – 2013. – 11 квітня. – С. 9 : фото.
Публікація присвячена 80-й річниці від дня народження Віктора Близнеця.

254. Сичова В. З чарівної країни дитинства : Віктор Близнець / В. Сичова // Степовий край. – 2014. – 12 квітня. – С. 3 : портр.
Спогади вчительки Живанівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ст. В. Сичової про письменника з Компаніївщини Віктора Близнеця.

255. Слабошпицький М. Його дума і пам'ять: Незабутні / М. Слабошпицький // Літературна Україна. – 1988. – 4 серпня.

256. Слабошпицький М. Душа і пам'ять : до 70-річчя від дня народження Віктора Близнеця / М. Слабошпицький // Дивослово. – 2003. – № 4. – С. 67-69.

257. Тясминський І. Ювілей земляка / І. Тясминський // Степовий край. – 2003. – 8 квітня. – С. 3.

258. У Першотравенській середній школі... // Степовий край. – 2010. – 11 вересня. – С. 4.

Коротка інформація про поновлення роботи музею Віктора Близнеця при Першотравенській школі після ремонту.

259. Чернігівська М. (Корінь А.) Мов білий цвіт вишні / М. Чернігівська (А. Корінь) // Кіровоградська правда. – 1988. – 14 квітня.
Відкриття меморіальної дошки письменнику-земляку В. С. Близнецю в с. Першотравенка Компаніївського району.

260. Чубач Г. Прощальний голос : вірш світлій пам'яті В. Близнеця / Г. Чубач // Степовий край. – 1993. – 10 квітня.

2.5 Премії імені Віктора Близнеця

261. Вершники. Творчість землі світлячків : літературна сторінка // Степовий край. – 2018. – 5 травня. – С. 2 : фото.
У матеріалі названі переможці літературної премії «Земля світлячків» імені Віктора Близнеця, а також надруковані твори лауреатів та дипломантів конкурсу.

262. Другий старт конкурсу на премію ім. В. Близнеця // Народне слово. – 2018. – 8 лютого. – С. 5.
Умови конкурсу та реквізити.

263. «Звук павутинки» : Вітаємо! // Літературна Україна. – 2005. – 21 квітня. – С. 2.
Повідомлення про цьогорічного лауреата літературної премії «Звук павутинки» (Рутковського Володимира).

264. На здобуття літературної Премії «Земля світлячків» // Степовий край. – 2018. – 6 січня. – С. 2.
Подано прозові та поетичні твори на здобуття літературної премії імені Віктора Близнеця (Максима Брички, Алли Коваленко, Оксани Розгоняєвої, Таїсії Цибульської та Олександра Косенка).

265. На здобуття премії ім. В. Близнеця «Земля світлячків» // Степовий край. – 2020. – 31 січня. – С. 1 : фото.
Про організаційне засідання журі премії ім. В. Близнеця.

266. Нові лауреати: лауреати літературних премій 2006 року // Літературна Україна. – 2006. – 13 квітня. – С. 2.
Названо лауреатів літературних премій 2006 року: «Благовіст», премій імені Григорія Сковороди, імені Остапа Вишні, імені Михайла Чабанівського, імені Віктора Близнеця.

267. Перший лауреат літературної премії «Звук павутинки» ім. Віктора Близнеця // Літературна Україна. – 2003. – 10 квітня. – С. 3.
Перший лауреат – Михайло Слабошпицький.

268. Про заснування літературної Премії «Земля світлячків» імені Віктора Близнеця : Рішення № 162 Компаніївської районної ради сьомого скликання від 23.03.2017 р. // Степовий край. – 2017. – 1 квітня. – С. 2.
Публікація містить положення про літературну Премію «Земля світлячків» імені Віктора Близнеця.

269. Романенко П. Знайомтеся: лауреати літературної Премії «Земля світлячків» імені Віктора Близнеця / П. Романенко // Степовий край. – 2020. – 24 квітня. – С. 2 :фото.
Названо лауреатів 2020 року літературної Премії «Земля світлячків» імені Віктора Близнеця (Володимир Полтавський, Поліна Панова, Тетяна Семенова, Євгеній Остаповець). Надруковано також твори лауреатів.

270. Романенко П. Свято творчості на землі світлячків / П. Романенко // Степовий край. – 2018. – 14 квітня. – С. 1.
У Першотравенці відбулася церемонія нагородження переможців літературного конкурсу «Земля світлячків» імені Віктора Близнеця. В номінації «Проза та поезія для дітей» лауреатом Премії стала поетеса із Кременчука Таїсія Цибульська за збірку творів для дітей «Неслухняне сонечко»., в номінації «Проза та поезія дітей та молоді (віком до 16 років)» – учениця Поліна Колтунова за збірку «Віршики від Полінки для слухняної дитинки».

271. Романенко П. У Першотравенці вручено Премії Віктора Близнеця / П. Романенко // Степовий край. – 2019. – 19 квітня. – С. 1 : фото.
12 квітня на малій Батьківщині відомого українського дитячого письменника Віктора Семеновича Близнеця відбулися урочистості з нагоди вручення літературної Премії «Земля світлячків».

272. Склад журі з присудження літературної Премії «Земля світлячків» імені Віктора Близнеця : додаток до рішення Компаніївської районної ради від 23 березня 2017 року № 142 // Степовий край. – 2017. – 8 квітня. – С. 2.

273. У Першотравенці вручили Премію Віктора Близнеця // Степовий край. – 2017. – 22 квітня. – С. 1 : фото.
12 квітня в рамках Тижня з дня народження відомого дитячого письменника Віктора Близнеця на його малій Батьківщині відбулось вшанування лауреатів та дипломантів літературної Премії письменника.

2.6 Інтернет-ресурси

274. Близнець Віктор Семенович [Електронний ресурс] // Видатні особистості Кіровоградщини / Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д. І. Чижевського : [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: https://wiki.library.kr.ua/index.php?title=%D0%91%D0%BB%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%86%D1%8C_%D0%92%D1%96%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80_%D0%A1%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87. – Назва з екрана. – Дата звернення: 15.02.2023.

275. Близнець Віктор Семенович [Електронний ресурс] // Вікіпедія: вільна енциклопедія. – Текст. дані. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%BB%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%86%D1%8C_%D0%92%D1%96%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80_%D0%A1%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87. – Назва з екрана. – Дата звернення: 15.02.2023.

276. Близнець Віктор Семенович [Електронний ресурс] // Віртуальний музей Інституту журналістики : [сайт] . – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: http://labs.journ.univ.kiev.ua/spring2017/%D0%B2%D1%96%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80-%D1%81%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87-%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%86%D1%8C/. – Назва з екрана. – Дата публікації: 14.04.2020. – Дата звернення: 15.02.2023.

277. Близнець Віктор Семенович [Електронний ресурс] // Українські твори : [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: https://ukrtvory.in.ua/bliznec-viktor-semenovich/. – Назва з екрана. – Дата звернення: 15.02.2023.

278. Бондаренко Олена. 10 квітня 1933 року народився український письменник Віктор Близнець [Електронний ресурс] / Олена Бондаренко // Рідна країна : [сайт] . – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: https://ridna.ua/2020/04/10-kvitnya-vidomomu-ukrajinskomu-pysmennyku-viktorovi-blyznetsyu-vypovnylosya-by-86-rokiv/. – Назва з екрана. – Дата публікації: 10.04.2020. – Дата звернення: 15.02.2023.

279. Вікторові Близнецю – 85! [Електронний ресурс] // Національна бібліотека України для дітей : [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: https://chl.kiev.ua/key/Books/ShowBook/547. – Назва з екрана. – Дата публікації: 10.04.2018. – Дата звернення: 15.02.2023.

280. Віктор Семенович Близнець : до 85-річчя від дня народження українського письменника [Електронний ресурс] // Запорізька обласна бібліотека для юнацтва : [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: http://younglibzp.com.ua/viktor-semenovich-bliznec-do-85-richchya-vid-dnya-narodzhennya-ukra%D1%97nskogo-pismennika/. – Назва з екрана. – Дата звернення: 15.02.2023.
Рекомендаційний список літературних творів В. Близнеця для дітей.

281. Іванюк С. Близнець Віктор Семенович [Електронний ресурс] : біографія / С. Іванюк // Укрліб (Бібліотека української літератури) : [сайт] . – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: https://www.ukrlib.com.ua/bio/printit.php?tid=1521. – Назва з екрана. – Дата звернення: 15.02.2023.

282. Літературна премія «Звук павутинки» імені Віктора Близнеця [Електронний ресурс] // Вікіпедія: вільна енциклопедія. – Текст. дані. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0. – Назва з екрана. – Дата звернення: 15.02.2023.

283. На Кіровоградщині вручили премію імені Віктора Близнеця [Електронний ресурс] // Златопіль : [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: https://zlatopil.com/life/18469-na-kirovohradshchyni-vruchyly-premiiu-imeni-viktora-blyznetsia-foto. – Назва з екрана. – Дата публікації: 13.04.2017. – Дата звернення: 15.02.2023.
Компаніївщина створила нову сторінку своєї літературної історії, започаткувавши мистецький конкурс «Земля світлячків» на здобуття Премії відомого українського дитячого письменника Віктора Семеновича Близнеця.

284. На рівні вищих партитур (до 90-річчя від дня народження Віктора Близнеця) : віртуальна виставка [Електронний ресурс] // Літературно-меморіальний музей І. К. Карпенка-Карого : [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: https://www.karpenkokarymuseum.kr.ua/kar269_u.html. – Назва з екрана. – Дата звернення: 27.12.2023.

285. Очеретянко С. І. Близнець Віктор Семенович [Електронний ресурс] / С. І. Очеретянко // Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2004. – Т. 3. – Режим доступу: https://esu.com.ua/article-35496. – Назва з екрана. – Дата звернення: 15.02.2023.

286. Панченко В. Сила пам’яті : (штрихи до портрета Віктора Близнеця) [Електронний ресурс] / В. Панченко // Експеримент (Міжнародний культурний портал) : [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: https://md-

eksperiment.org/post/20170510-sila-pam-yati-shtrihi-do-portreta-viktora-bliznecya. – Назва з екрана. – Дата публікації: 10.05.2017. – Дата звернення: 15.02.2023.

287. Поетична вітальня «Літературне ім'я Кіровоградщини – Близнець Віктор Семенович» [Електронний ресурс] // Центральна бібліотека Олександрійської міської ЦБС : [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: https://www.cblib.alexandriya.com/novuny/poetychna-vitalnya-literaturne-imya-kirovogradshhyny-blyznecz-viktor-semenovych.html. – Назва з екрана. – Дата публікації: 05.05.2021. – Дата звернення: 15.02.2023.

288. Полтавець Світлана. Вручення літературної премії В. Близнеця «Земля світлячків» [Електронний ресурс] / Світлана Полтавець // Бібліошопінг : [блог]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: https://svitlanapoltavec73.blogspot.com/2017/04/12.html. – Назва з екрана. – Дата публікації: 14.04.2017. – Дата звернення: 15.02.2023.

289. Ревва Тетяна. Дитячий письменник Віктор Близнець [Електронний ресурс] / Тетяна Ревва // Літературно-меморіальний музей І. К. Карпенка-Карого : [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: http://www.karpenkokarymuseum.kr.ua/pkar08-01.html. – Назва з екрана. – Дата звернення: 15.02.2023.

290. У пам'яті, в душі, у слові… : (80 років від дня народження Віктора Близнеця) [Електронний ресурс] // Кіровоградська обласна бібліотека для дітей ім. Т. Г. Шевченка : [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: http://librarychl.kr.ua/pro_bib/nah_vud_blusnecs.php. – Назва з екрана. – Дата звернення: 15.02.2023.
Інформація про рекомендаційний бібліографічний покажчик для учнів середнього і старшого шкільного віку та організаторів дитячого читання, підготовлений відділом бібліографії та краєзнавства обласної бібліотеки для дітей ім. Т. Г. Шевченка.

291. Царук Антоніна. «Він кохався в незачовганому слові...» [Електронний ресурс] / Антоніна Царук // Кропивницький. Час-Time : сайт для думаючих і небайдужих. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: http://chas-time.com.ua/liudyna/vin-kokhavsya-v-nezachovganomu-slovi.html. – Назва з екрана. – Дата публікації: 09.04.2023. – Дата звернення: 27.12.2023.

292. Царук Антоніна. Земля його світлячків [Електронний ресурс] / Антоніна Царук // Хвиля Десни : [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: https://hvilya.com/news/culture/zemlya-jogo-svitlyachkiv.html. – Назва з екрана. – Дата публікації: 22.04.2023. – Дата звернення: 27.12.2023.

293. Шарговська Олена. «Він був чудовою мішенню для стукачів» – письменника Віктора Близнеця довели до самогубства [Електронний ресурс] /

Олена Шарговська // Gazeta.ua (Газета по-українськи) : [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: https://gazeta.ua/articles/history-newspaper/_vin-buv-chudovoyu-mishennyu-dlya-stukachiv-pismennika-viktora-bliznecya-doveli-do-samogubstva/490867. – Назва з екрана. – Дата публікації: 06.04.2013. – Дата звернення: 15.02.2023.
Зі спогадів літературознавця Володимира Панченка, журналіста Василя Маковецького та дружини Віктора Близнеця Раїси про письменника.

294. Шевелєва Мар'яна. Віктор Близнець – найбільш непізнаний із визнаних класиків дитячої літератури [Електронний ресурс] / Мар'яна Шевелєва // Український інтерес : [блог]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: https://uain.press/blogs/viktor-blyznets-najbilsh-nepiznanyj-iz-vyznanyh-klasykiv-dytyachoyi-literatury-1021406. – Назва з екрана. – Дата публікації: 10.04.2022. – Дата звернення: 15.02.2023.

295. У пам'яті, в душі, у слові…: Віктор Близнець : відеопрезентація [Електронний ресурс] / Бібліотека ім. В. Катаєва // YouTube. unbibmk. – Електрон. відеодан. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=QDEJNSHENM8. – Назва з екрана. – Дата звернення: 27.12.2023.

Іменний покажчик

Агеєва В. 94, 171
Бабич Є. 170
Бажан М. 103
Базилевський В. 95, 96, 166-169, 213, 214, 219
Баранецький В. 148
Белова В. 3-6, 12, 13, 30
Бик А. 105
Білик І. 68
Білошапка В. 143
Більчук М. 97
Близнець Р. 49, 50, 147, 165, 212, 220, 246
Бойко Л. 171
Бондар В. 164
Бондаренко О. 278,
Бондарєва Н. 221
Босий О. 164
Босько В. 105, 106
Бричка М. (264)
Брюгген В. 172,174
Бурвела В. 175
Буценко О. 107, 111
Вакуленко Д. 171
Васильченко Н. 108
Вишинський І. 15
Гаєвська Л. 176
Гайдар А. 219
Гарачковська О. 33
Голодюк Л. 177
Гончар О. 165, 212, 219
Гончаренко В. 112, 224, 225
Гончаренко В. Т. 13
Губенко В. 32
Гурбанська А. 113-129, 145, 178, 226
Давыдов А. (рос.) 13
Дзеверін І. 103
Дзюба І. 148, 285
Дідковська Н. 227
Добрін Н. 131
Дончик В. 107, 132, 171
Єфремов В. 179
Железняк М. 148, 285
Жуковський А. 148, 285
Жулинський М. 1
Журавель М. 8
Загребельний П. 26
Здір Л. 229
Зуб І. 173
Іванюк С. 132, 281
Кава В. 133,
Качак Т. 135
Кетков О. 180
Кирпа Г. 232-233
Кияшко Г. 181
Коваленко А. (264)
Ковпак С. 8
Кодлюк Я. 136
Кожеков О. 18
Колтунова П. 272
Корінь А. 137, 138, 182, 234-239, 261
Корінь Т. 139, 240
Коряк М. 140
Косенко О. (264)
Костецький А. 141
Котляревський І. 33
Котляренко Н. 183
Кравчук В. 241
Кропивницький І. 20
Кудрявская Л. 184
Кузик Б. 143
Кузьменко В. 109
Куценко Л. 104
Левочко В. 144, 185
Левчишин М. 35
Ленчик А. 25, 58, 86
Литвина И. 12
Маковецький В. 242
Малишко А. 36, 101
Марко В. 186
Мельник В. 187
Мельникова З. 243
Михайлова-Родіна О. 11
Миценко М. 188

Мовчан Е. 21
Мовчун А. 46
Моторний О. 189
Мушкетик Ю. 1
Неділько В. 99, 107
Нестайко В. 190
Нечитайло І. 244
Никанорова С. 98
Одинцова Г. 136
Олексенко Г. 191
Оліфіренко І. 192, 193, 245
Орел С. 147
Очеретянко С. 148, 285
Панченко В. 149, 194-197, 247, 286, 295
Панченко Г. 198
Пасічний В. 199
Перебийнос П. 11
Полтавець С. 288
Полтавський В. 248, 271
Преварська М. 100
Приходько І. 150
Прядун І. 151, 152, 217, 218, 249
Пустовойт А. М. 34, 177
Ракул В. 153
Ревва Т. 200, 250, 251, 289
Ременюк Л. 201
Риженко О. 202
Рижов Б. 216
Ричко В. 28
Ричков В. 203
Розгоняєва О. (264)
Романенко П. 154, 252, 269-271
Савич І. 155
Савченко С. 59
Сакін О. 48, 53, 60
Саржевський А. 156-158, 253
Семенова Л. 10
Сергієнко О. 204
Сичова В. 160, 254,
Слабошпицький М. 160, 255, 256, (267)
Смоленчук М. 215
Соболь І. 36, 101
Сокіл В. 211
Солдатенко И. (рос.) 205
Стаєцька Л. 206
Стародубцева Є. 161
Степанова О. 162
Сухляк Г. 207
Талалаевский М. 208
Турчин М. 209
Тютюнник Ю. 232
Тясминський І. 257
Українка Л. 143, 182
Харламов В. 21
Хізова Ю. 110
Царук А. 164, 293, 291
Цибульська Т. (264, 272)
Чайковський Б. 36, 101
Чернігівська М. (див. Корінь А.) 259
Чернявська Г. 216
Черсунова Н. 102
Чистюк С. 210
Чубач Г. 260
Чуйко В. 69
Шарговська О. 293
Шевелєва М. 294
Шевченко Т. 135
Шепель Ф. 211
Шляховий К. 105
Шумило В. 211
Щоголева В. 110
Яворський В. 1
Якутович Г. 26-29
Яновський Ю. 40, 126
Яременко В. 28, 29, 165, 212
Ярмиш Ю. 3, 5

Додаток 1

Літературно-критичні статті

Рицар совісті

Володимир Базилевський

Він був з тих письменників, чия доля – постійне самоспалення. Не про бажання утвердитися у будь-який спосіб, не про гіпертрофоване самолюбство йдеться, а про жертовність душі. Внутрішній вогонь невдоволення самим собою не пригасав у ньому ніколи, сумніви і протиріччя роздирали вдень і вночі. Він погано спав, часто скаржився на безсоння, і той, кому випадало спілкуватися з ним вранці, мовби дотикався до хаосу отих нічних рефлексій-самокатувань, від гніту яких ще не встигла вивільнитися його чутлива, беззахисна у своїй неприкаяності душа. Це прочитувалося навіть в очах: вони темніли, втрачали свій звичний блиск. Та й у всій його міцно збитій, розрахованій на довголіття статурі з'являлося щось втомлено-відчужене.[…]

[…] Без віри в себе письменника немає. Хоч віра ця аж ніяк не виключає сумнівів. Вся суть у співвідношенні того з іншим. В нього сумніви вряди-годи оберталися глибокими провалами. Щоб їх переступити і відчути під ногами твердь, він несподівано дзвонив, писав, шукав зустрічі. Цей напружений стан виснажував його, мабуть, не менше, ніж сама творчість. Одвічне письменницьке поривання сягнути досконалості – цим він терзався, як, можливо, ніхто. І чим гнучкішим ставало його письмо, тим вище піднімав планку свого художницького максималізму. […]

[…] Писати про нього важко: він був частиною мого життя, однією з найкращих його сторінок. Думаючи про це, переживаю повторно історію наших взаємин, нашої дружби. Дяка дивовижній людській здатності зберігати у незбагненних схованках пам'яті найпотаємніше, повертати втрачене назавжди. Пам'ять – відчай, але й порятунок.

Зараз у мене таке враження, наче знав його завжди. Насправді ж познайомилися ми у 1966 році у Кіровоградському управлінні по пресі, де я працював тоді редактором. В. Близнець розшукував когось із своїх знайомих. Взагалі, їдучи в село до матері, майже завжди зупинявся в Кіровограді, відвідував земляків-газетярів. Того року вийшла його «Землянка». Він підписав її мені на пам'ять. Коротенький мій відгук на цю повість опублікувала місцева газета. Одержую листа від автора. Той найперший лист загубився, та добре пам'ятаю найголовніше, що було в ньому. Віктор дякував за рецензію, але просив написати детальніше про мої враження. Він, мовляв, як молодий письменник, тільки шукає себе і тому хотів би знати правду без прикрас. Як з'ясувалося пізніше, подібні листи писав майже всім, хто відгукувався про нього.

У своїх взаєминах з людьми керувався твердим принципом. Він багато що пробачав тому, кому довіряв, і майже ніколи не прощав брехні, облуди,

нещирості. Про цю рису характеру говорив з відразою, хмурився, ніби доторкався до чогось бридкого, ганебного, недостойного людини. З досадою обривав розмову і демонстративно переходив на іншу тему, ніби навіть сама згадка про те була йому неприємна. У розмовах з такими людьми бував агресивним, категоричним до різкості. І що характерно – у своїх оцінках помилявся рідко. Коли ж довго не міг з'ясувати – хто є хто, мучився цим, боявся бути несправедливим і заспокоювався тільки після того, як доходив певного висновку.

Зате розцвітав у товаристві тих, хто йому подобався. Жартував, усміхався, безоглядно, по-дитячому реготав з чужих дотепів, був ласкавим і зворушливо-уважним, являючи тим усю ніжну, чисту незайманість своєї натури. Очі його при тому так і сліпили карим розсміхом, а очі мав особливі – блискучі, з якимось гострим глянцем – такі очі бувають хіба що в дітей. Йому було добре, і він хотів, щоб так само добре почувалися й інші: ласкаво звертався по імені, часто переінакшуючи його на свій лад, торкався руки, плескав по плечу, словом і жестом випромінюючи саму щирість. В його присутності хотілося бути кращим. […]

[…] Талант глибокоорганічний, В. Близнець безпомильно відчував неперехідну цінність традиції, здорової народності. […]

[…] Мабуть, вій був несправедливий до себе, коли писав про свою відірваність. Нелегка робота над «Повістю минулих літ» захопила його повністю: випала щаслива нагода освіжити свою історичну пам'ять.

Згадую зустріч із журналістами кіровоградської комсомольської газети «Молодий комунар». Віктор захоплено розповідав про свою роботу над «Повістю...». Витлумачував «темні» місця, дивувався й обурювався, що твір цей не став ще набутком широкого загалу. За його пристрастю, сміливістю й оригінальністю суджень, несподіваністю припущень відчувалася не тільки грунтовна підготовча робота, а й безмежна залюбленість.

Уже після публікації у «Вітчизні» розповідав про свій принцип відбору матеріалу, про складнощі фактографічного, лексичного, етнографічного характеру. Ми багато говорили з ним на цю тему, інколи сперечалися. З якою мірою відповідальності він ставився до цієї роботи, засвідчують його ж слова. «Тепер, як нічого з свого, чекатиму виходу «Повісті минулих літ». Це річ принципова не для мене, ні, для культури взагалі, для нашого історичного світосприймання і мислення». Не дочекався...

Дивувало його вміння сходитися з незнайомими людьми. Своєю простотою, непідробною щирістю і безпосередністю він незмінно викликав довіру всіх, з ким мав справу. Про людей, які йому подобалися, казав просто: «гарний чоловік» або «це – порядний чоловік». Такі ж короткі, але нищівні характеристики давав і тим, кого не поважав.

Згадую поїздки на Онуфріївський кінний завод, на хутір Надію, довгі розмови з господарниками, райкомівськими працівниками, з онуком І. К. Карпенка-Карого, хранителем його музею-садиби А. Ю. Тобілевичем. Андрій Юрійович був прекрасним оповідачем. Він міг годинами розповідати про генеалогічне древо свого знаменитого роду, про Заньковецьку, Садовську-

Барілотті, братів Тобілевичів, про історію створення заповідника. Влучні, часто гумористичні деталі старосвітського побуту, щедрі розсипи прислів'їв і приказок, картинна патріархальність самого оповідача – справляли враження. Віктор невтомно записував оті розповіді. Це було його правило – ніколи не покладатися на пам'ять. Так і бачу схилену постать друга серед буяння Карпенкового саду із записником на колінах... […]

[…] Про дітей висловлювався з ніжністю особливою: «Таке славне дитятко». Часто вживав зменшувальні пестливі форми звертання, але у взаєминах з ними не пам'ятаю, щоб сюсюкав, добре розумів вразливу дитячу душу. […]

[…] Він був справжнім письменником. Літературний нуль на нищівну самооцінку не здатен. Але в словах отих відбилася ще й туга за втраченим ідеалом літератора як викривача і провидця, чиє слово – указуючий перст справедливості. Туга за громадянською доблестю художника у її класичному варіанті. Розуміння роздвоєності його в умовах, які ми нині занадто соромливо називаємо періодом застою. Це був час, про який з нещадністю правди висловився в новорічному номері «Літературной газеты» (1988 р.) В. Распутін: «Моральність замінили дотриманням писаних законів, політграмотою замінили духовність. Життя перейшло у зовнішні форми, внутрішнє засуджувалось».

Без «внутрішнього» письменника не існує. За складом характеру В. Близнець не міг претендувати на роль судді-громовержця, але як особистість глибока й вразлива не міг і не розуміти необхідності в певні періоди історії закличної, прямої письменницької мови. Тому схильний був розцінювати це своє «невміння» як фахову неповноцінність. Він, як це часто трапляється, забував про самодостатню цінність органічного голосу. А його власний голос у літературному хорі був на диво природним. Це гостро відчуваєш зараз, перечитуючи його книжки, вглибаючи в його задушевне, правдиве слово.

Він сам був рицарем совісті, сповідував її послідовно і вперто, хоч і не помічав того, пориваючись до недосяжності ідеалу. Зате помічали інші. Добре сказав поет М. Сом:

Він був совістю! Вірніше –
Чистим голосом її.

Замінити його ніким. Не про письменницький талант кажу – тут ніхто нікого замінити не владен – про людяність, як здатність до співпереживання. Співпереживання активного, яке не вичерпується мимовільною сльозою зворушення, а пам'ятає про свої обов'язки. Він умів підтримувати ненав'язливо, ніби між іншим. Радів, коли це вдавалося. Пригасав з лиця, коли траплялося навпаки. […]

[…] Я читав усі його твори, деякі – ще в журнальному варіанті, відгукувався на них у «Кіровоградській правді», уважно стежив за пресою про нього. Згадували його часто, інколи – невпопад. Дорікали: для кого пише – для дорослих чи для дітей? Приписавши до дитячого цеху, дратувалися з того, що не вкладалося в усталені уявлення про цю літературу. «Дорослість» дитячих книжок письменника зрозуміла. В них своєрідним чином синтезувалися чистий

світ первинних вражень з пізніше набутим досвідом. Одне тут вивіряється іншим. Взаємосплав цілком очевидний для вдумливого ока. Нерозуміння цього – від нерозуміння характеру будь-якої людської індивідуальності, в якій оті начала співіснують завжди. Інша річ, що не завжди вони знаходять такий послідовний вияв у творчій практиці. Тут багато залежить від світоглядної позиції письменника, його морально-етичної програми: чи так живемо, як мріялося на світанку життя, чи не піддалися корозії часу, не втратили чистоти помислів і поривань – золотого набутку відчиненого навстіж серця?

Діти в нього міркують як дорослі, а дорослі впадають у благородну дитячість. Власне, дорослі – теж великі діти. […]

[…] Про що б не писав В. Близнець, він завжди повертався до витоків свого покоління. Це цілком природно; то був його материк, основа основ духовної субстанції. Там сфокусувалися найгостріші життєві враження, ними він вивірятиме потім кожен вчинок своїх героїв. […]

[…] В прозі Близнеця більше поезії, ніж у багатьох поетичних збірках. Виразний «Мовчун» – твір, задуманий, за зізнанням автора, в суворому реалістичному плані, «без жодної метафори». «Це був якоюсь мірою внутрішній протест,– читаємо в останньому інтерв'ю письменника, надрукованому 1981 року в збірці «Література, діти, час»,– проти розцяцьковування нашого письма зайвою метафоричністю і поверховою орнаменталістикою».

Справа, звичайно, не стільки в метафорах, як у тій приблизній сиропній правді, яка крилася за ними. До неї Близнець був нетерпимий, у які б шати вона не вбиралася.

Є літератори, які мовби розраховують сили на довгу дорогу: дуже ощадливо витрачають свою біографію. Близнець не вмів себе економити. При всій строкатості його героїв, у багатьох творах він зобразив себе. Виписав щедро і щиро. Ритм, інтонаційний малюнок багатьох уривків з його повістей і листів співпадають. У циклічно ув'язаному пласті творів про війну й повоєння – незмінно присутній автор у всьому повнокров'ї думок і почувань.

Я не прихильник алогічної фрази «діти війни», що гуляє в літературі з чиєїсь легкої руки. Діти все-таки лишаються дітьми своїх батьків, своєї землі. Війна не була ні матір'ю, ні мачухою. Була сама собою – страшною руйнівною силою, що як смерч увірвалася в людські долі. Але в сліпоті своїй висвітила живі душі до денця. Так завжди буває на грані життя і смерті. Пройти мимо подібного матеріалу письменник не може. Народжувалася література покоління, що з крутогір'я літ озиралося на себе. Та, озираючись, бачило в минулому не тільки страшне і жорстоке, а й щось таке, чого не вистачає дневі сьогоднішньому. На трагічній ноті звучала висока поезія. Там була всенародна мета, жертовність і героїка. […]

[…] Художник не був би художником, коли б він не зауважував підводних струменів сумної еволюції, не відчував загрозливої дисгармонії між реальністю пропагованою і справжньою. На те він і найчутливіший нерв суспільства. Навіть не маючи можливостей висловитися прямо, він не може – хай навіть опосередковано – не видихнути загальне відчуття потрясіння. Тому

так бентежать ці риторичні запитання, ця болісна розгубленість: «Де те післявоєнне дитинство? Де воно, важке, просте й зрозуміле? Де той нелукавий світ, що стелився перед нами, як одна пряма незаплутана стежка в полі? З дерев'яного воза ми пересіли в такий велелюдний ковчег, в такий вселенський гамір і товкотнечу, що часто не відаємо самі: хто ми, де ми, куди нас несе?».

Він, Віктор Близнець, – був безнадійним романтиком. З тих, чия зірка́ селянська душа з дитинства й отроцтва увібрала в себе вікову задуму розпростертих степів, та так і вклякла перед ними навіки, зачарована таїнством життя, в одвічному томлінні перед його неосяжністю і незбагненністю. Він інтуїтивно вгадував добре і зле начала в людині, замислювався над її суперечливою природою. Двокрила його проза, де реалістичне ощадне письмо непомітно наповнюється вигадкою, містифікацією, грою уяви. Близнецева фантастика – це та ж сама реальність, але піднята над землею до рівня можливостей нашого зору. До останніх днів своїх зберіг письменник чудесну здатність до наїву-подиву, часто затаєного, прихованого від ситого стороннього ока. Замислюючись над відмінністю світосприймання дитячого і дорослого, Віктор писав одному із своїх кореспондентів: «...людина з роками розгублює величезні, закладені самою природою багатства свого... фантастичного світу. А хто зумів зберегти, той щасливий. І хто більше збереже і надовше – той щасливіший». Він мав би бути щасливим... Для прагматика, для грубого практицизму такі міркування незрозумілі, а то й смішні. Але бог з ними, з прагматиками, які не підозрюють навіть, що міражі мають неабияку цінність. Гадаю, до казки вдаються ще й тому, що в повсякденні зло часто збиткується над добром. А в примхливому, не обмеженому часовими і просторовими мурами світі уяви – вільно розпорядитися по-своєму, за всіма правилами справедливості. Там все можливе, навіть вітрячки, які крутяться проти вітру («Земля світлячків»).

Чи не найбільше Близнець сказав про себе «Звуком павутинки». У цій повісті-мініатюрі, невимушеній і граціозній, за невигадливими історійками прочитується стільки про «мудрість і безглуздя життя», що мимоволі замислюєшся – як воно авторові вдалося? Мало сказати, що це поетична проза. Тут ситуація набуває об'ємності символу, буденний факт викликає зблиски асоціацій, за існуючою реальністю вгадується інша, глибша. Тут стільки світла і простору, скільки здатне вмістити не спотворене грубою сваволею повсякдення людське серце. Це не просто повість, це поема в одежі прози. Вища майстерність – коли факт чи вигадка під пером письменника несподівано набувають вселюдської осяжності, зачіпають ту струну, яка озивається у макрокосмі людини незалежно від її віку і національної приналежності. Щось подібне маємо і в «Звуці павутинки», яка – вірю твердо – ще довго бринітиме всім, хто не обділений чулим слухом і совістю. Це його, Близнецеве, одним подихом виспіване соло на флейті.

Талант світлий і вдумливий, – він знав ціну єдино необхідного слова. Аби переконатися в точності його деталі, доцільності психологічної інструментовки характерів – досить перечитати сцену сватання з «Мовчуна» чи простежити там же хід затяжного приймакування. А описи степу – скільки там свіжого і

безпомильного. Степ у його творчості – цьому можна було б присвятити окрему розвідку. Ні, не випадково він так пристрасно зізнавався: «Небо й степ – оце й заповнило душу, все моє життя – мабуть, до смертного часу. Степ, і небо, і курява на шляху, і хлопчачі далекі мандри – цього не забути ні вві сні, ні в лихоманці». […]

[…] Він сучасний письменник. В жадібному дослуховуванні батькових оповідок, у якомусь прискіпливому його намаганні «роздягнути» співрозмовника словом – простежувалося щось більше, ніж професійна допитливість. Може, це й було намагання з'ясувати найважливішу правду: «Хто ми, де ми, куди нас несе?» Він був з тих письменників, які не вдовольнилися похвалою колеги, панібратським поплескуванням. Шукав зв'язків глибинніших не тільки письмово, а й усно. Тому так напружено-уважно слухав кожного, хто бодай трохи був обізнаний з його творчістю. […]

[…] Я листувався з ним більше десяти років. В його листах – розсипи спостережень, глибоких суджень про окремих письменників, про сучасний літературний процес, зокрема, про книжки для дітей. Вся щедрість його благородної вдачі, його увага і делікатність, всі переміни настрою відбилися в них. Він був людиною високої порядності, йому можна було довіритися у всьому. Але і в дружбі умів бути принциповим і незалежним, коли йшлося про важливі речі. […]

[…] Пишу про нього і бачу, як він іде мені назустріч перевальцем, неквапною ходою селянина, що вертає із жнивного поля, широко усміхається, ніяково пригладжує свого хлоп'ячого чубчика над крутосхилом чола, а гострі блискучі очі уже летять назустріч...

І знову читаю його рядки: «Хочеться написати річ масштабну, сучасну, з глибокою розробкою народного характеру, хочеться, щоб у творі був один герой, крупний, який запам'ятався б людям. Мрія!».

Я знаю – йому під силу був такий твір. Він би написав його.

Базилевський В. І зав'язь дум, і вільний лет пера : літ.-критич. ст., есе, студія одного вірша. К. : Рад. письменник, 1990. С. 114-131.

Вийшов з дітей війни

Михайло Слабошпицький

I

Він був м'якої, делікатної й ніжної вдачі. В ньому справді було щось трохи дитинне. Недарма ж він любив і вмів писати про дітей, про дивовижну пору відкриттів, почасти найнесподіваніших способів самостверджень, таких обов'язкових для цього віку – суворих, суворих!– таємниць, суперництв, поєдинків і найхимерніших мріянь. Усе це ввібрали в себе його повісті «Звук павутинки» (1970) та «Женя і Синько» (1974).

«Звук павутинки» без будь-яких вагань ставимо в ряд найпомітніших творів нашого письменства, заадресованих юним (та й чи тільки юним?) читачам. Це особливо поетична, витримана в світлій і трохи задумливій тональності повість, хоч і постає в ній далеко не ідилічний світ, бо письменник не боїться сказати читачам про речі дуже серйозні, ба навіть трагічні, про які в дитячій літературі говорити начеб і не прийнято. […]

[…] Для кого написано ці повісті: для дітей чи дорослих? Якщо врахувати передовсім те, що герої цих творів люди того неспокійного віку, який заледве дорівнює дванадцяти-тринадцяти рокам, і з цими людьми відбуваються найдивовижніші пригоди – від смішних до сумних, ба навіть часом трагічних, – то напрошується висновок, що твори адресуються в основному ровесникам оцих героїв.

Але в книжках В. Близнеця незрідка осмислюються вчинки й слова дорослих, почасти дорослі зображуються крізь призму сприйняття дітей, а бува, діти навіть конфліктують із дорослими. Отож цілком логічно можна сказати й так: для дітей і для дорослих. Це чи не найкраще потверджує повість «Женя і Синько». Вона ніби запрошує на деякий час відкинути наперед заготовлені рецепти й критерії домашньої педагогіки, перезрілу від років розважливість, несхитний раціоналізм дорослих і заглянути в такий непростий світ дванадцятилітніх людей. Світ надзвичайно багатий і гранями характерів, і кипінням пристрастей, і спалахами конфліктів, і тією безкомпромісністю, що особливо властива тому періодові життя, коли людина ще багато чого не знає, але вже чимало відчуває, коли йде інтенсивне формування душевного досвіду й ми можемо вже передбачити майбутню особистість.

Не один же, либонь, із людей, що переміряли довгу життєву дорогу й обвели її зірким, незатухлим од часу поглядом пам'яті, повертався в своє дитинство, заново переживав його.

Так, вони родом з дитинства, персонажі В. Близнеця. На цьому він акцентує в кожній своїй повісті, що разом ніби складають отой класичний «роман виховання». Діти нашої землі й нашого часу постають з їхніх сторінок у моменти найважливіших, з погляду майбутнього, душевних випробувань. […]

[…] Так, дитяча душа – наче чистий аркуш паперу, на якім можна записати будь-який зміст. Але зробити це можна тільки з тактом, умінням, а головне – з повагою до маленької людини. […]

[…] Ми виховуємо дітей, але діти, можливо, навіть самі не підозрюючи того, виховують і нас. Про це також нагадує читачеві «Женя і Синько».

Читаючи обидві ці повісті, помічаєш їхню полемічну спрямованість проти так званих профорієнтаційних оповідань і повістей (а як же їх сьогодні в нас багато!) з їхньою гіпертрофованою дидактичністю, моралізаторством. Це добре, що ми в дитячій літературі так багато говоримо з юним читачем, ким йому бути, але погано, що так мало говоримо з маленькою людиною про те, якою їй бути.

От саме з цього погляду й дорогоцінний для нас морально-етичний пафос обох повістей В. Близнеця.

II

Є в повістях В. Близнеця ще одне дитинство.

«Він брьохав ріллею, по калюжах і думав про своє життя, про війну, що забрала батька, і про те, що тепер нема кому написати й листа. Йому здавалося, що він сам-самісінький у цілому світі – серед голого степу, під холодним скрипучим дощем. Але цього ж ранку по таких же розгрузлих сільських дорогах брели в школу, в технікуми, на підробітки сотні таких же обідраних, прибитих війною дітей», – так пише автор у повісті «Мовчун» про свого героя, що належить до того ж покоління, з якого вийшов і сам автор.

Письменники цього покоління входили в нашу прозу зі свого воєнного й повоєнного дитинства. На їхню життєву й літературну долю також значною мірою вплинула війна, що ввірвалася в п’яти-семи-десятирічні життя, осиротила їх, звалила на плечі ваготу недитячих випробувань і разом з усім народом повела пекельними колами життєвих злигод. Вони не мали або майже не мали отих безтурботних утіх дитинства, коли маленька людина живе – як дихає, анітрохи не задумуючись над складними проблемами дорослих, коли ті мають час і змогу опікуватися кожним її кроком. […]

[…] Художньо осмислюючи важкий етап із біографії свого покоління, автор знаходить у ньому уроки високої моральності, що теж були своєрідним подвигом у важкі дні; показує ті духовні сили, що підняли державу з руїни. Ще десь гримить війна, а тут, у степах України, виснажені й виморені солдатки виходять зі схожих на могили землянок і йдуть у поле; разом з коровами впрягаються в плуга й орють, щосекунди важачи своїм життям, бо поле вибухає мінами й снарядами. А поряд з матерями – малолітні сини, що в нелегкій праці заміняють батьків. Суворі, вражаючі ці епізоди в повісті «Землянка».

Діти й у війну, здорослішавши, посуворішавши душею, в чомусь таки лишаються дітьми. Вони граються, пустують, «їхня печаль – як літня роса: звечора впала, вранці пропала». Але так часто фінал цим іграм і пустощам диктує війна, хоч вона вже й далеко відкотилася од ущент спаленого нею села. […]

[…] А в інтерв’ю на сторінках «ЛУ» (мабуть, єдиному за все його недовге творче життя) на запитання кореспондента, чому в своїх творах про війну він, як правило, показує дітей, В. Близнець відповів: «Справа в тому, що покоління

дітей війни зараз уже доросле і найбільш діяльне покоління. А тому дуже важливо, повертаючись до того часу, зрозуміти для художника одну річ – в яких історичних умовах, грізних і важких умовах, формувалося це покоління, що воно взяло в той час у свій характер сильного і доброго. Сильне, на мій погляд, – це здатність переносити труднощі, наполегливість, моральний і духовний максималізм, працьовитість, яка була нам у дитинстві прищеплена, а ще – людська солідарність... І це для мене важливо в образах дітей того часу. Це ж я хотів показати у «Мовчуні». Важливий для мене образ, бо мені здається, що це обличчя певною мірою цілого покоління».

III

Коли сьогодні перечитуєш твори В. Близнеця в тій хронологічній послідовності, в якій вони писалися, маєш змогу охопити зором майже двадцятилітній творчий шлях прозаїка, спостерегти цікаві закономірності його еволюції. Почавши з оповідань і позначеної нальотом нарисовості повісті «Паруси над степом», він чимало сил і часу витратив на вироблення своїх прийомів «олітературення» матеріалу. Повільно викристалізовувалися особливості його прозової оповіді, засвоювався загальний досвід сучасного письменства.

Його літературний дебют ніхто не ризикнув назвати багатообіцяючим. Першу книжку тридцятилітнього журналіста «Ойойкове гніздо» критика не помітила, бо таких книжок виходило й виходить чимало. В ній не було й натяку на авторську індивідуальність. Прямолінійне трактування характерів, стереотипні засоби психологічного аналізу й портретування персонажів, невиразна стилістика – нині навіть важко повірити, що це писав майбутній автор «Мовчуна», «Звуку павутинки», «Землі світлячків».

Він – з тих прозаїків, які починали слабо, але неухильно зростали від твору до твору.

Написана п’ятнадцять років тому «Землянка» відзначається прагненням письменника показати якнайбільше життєвих доль – і дорослих, і дітей – степового села, що вийшло з ночі фашистської окупації. Звідси – певна новелістичність трактування характерів, не скрізь подолані нарисові прийоми, композиційна незібраність. Але водночас у творі було прагнення подієвої завершеності кожного персонажа, виведення його аж до якогось важливого в його долі моменту. Письменник веде читача з одного двору до другого (якщо такими дворами можна назвати місця, де стоять землянки), розповідає, що за люди тут живуть, хто сьогодні з їхньої родини не з ними і як поводилися ці люди в дні окупації.

Згодом була повість «Древляни». В ній завдяки вигадливо-примхливій організації матеріалу вмістився величезний часовий масив – від передреволюційних днів аж до Великої Вітчизняної війни. Слухаючи батькові оповідки, герой мовби переживає все його життя, батьковими очима бачить людей, з якими тому довелося зустрічатися і під час наймитування в глухому

поліському селі, і в таврійських степах, по яких вихором історії пролетіли червоні кіннотники. […]

[…] Про захоплення прозою Ю. Яновського В. Близнець часто писав у своїх статтях і зізнавався, що «Древляни» писалися під її впливом.

Згодом він відійшов од цього стилю. З його вжитку повністю вийшов контрастний монтаж характерів, він цурався яскравих метафор і багатозначних символів. В. Близнець еволюціонував до традиційного реалізму. В останніх його «дорослих» творах – об'єктивована, часом аж діловито-скупа манера письма, прийоми якої не лежать на поверхні. Він не був схильний до ефектних «лабораторних» експериментів, розкутих композицій чи якоїсь їх деструкції і згодом став прозаїком-традиціоналістом у найкращому розумінні цього слова. За цим стояло глибоке знання традицій вітчизняної реалістичної прози, завидна реалістична культура. З-поміж своїх сучасників особливо високо ставив Григора Тютюнника (в їхніх творах неважко вловити суголосність не тільки тематичну, а й стильову – для цього досить зіставити, скажімо, «Мовчуна» з «Облогою» і «Климком»).

Повість «Звук павутинки» була зовсім несподівана і для самого автора, і для всієї нашої дитячої літератури. Дивовижна настроєва температура її, особлива лірична оркестровка, в якій тісно переплелися елегійний смуток, зачудування малого героя світом, тонке, справді поетичне його сприйняття, – все це поставило «Звук павутинки» в нашій прозі на особливе місце. […]

[…] Незвичайна поетична тональність, майже інтимна довірливість юного оповідача наскрізь переймають «Звук павутинки». Власне, перша емоційна нота твору прозвучала вже в авторській присвяті: «Присвячую цю повість трав'яним коникам, хрущам, тихому дощеві, замуленій річечці – найбільшим чудесам світу, які ми відкриваємо в дитинстві». […]

[…] «Підземні барикади» – перший роман В. Близнеця. Біля його витоків стоять документальні факти про нелегальну більшовицьку газету в Миколаєві «Борьба». Народжений з документа, щедро стилізований під документ, твір спочатку ввів в оману декого з наших критиків, які стали впевнено класифікувати його з отаким жанровим уточненням: документально-художній роман. Ця аж надто розпливчаста дефініція (начеб роман і водночас начеб уже й не роман, бо все в ньому – на документах) мало що дає для жанрової характеристики твору.

Річ у тому, що в «Підземних барикадах» автор постає не утриманцем і не белетризатором документів. Стилізація під документ, яка йде слідом за самим документом, імітація документа – то вмілий авторський прийом, як, скажімо, прийом – увесь «документальний» потік у романі В. Богомолова «У серпні сорок четвертого...». В. Близнець довів, що він іде в річищі найновіших літературних шукань і легко опановує подібні прийоми у прозі пошуковій, справді цікавим документом народженій. […]

[…] Майже водночас з'явилися «Земля світлячків» і «Вибух» – повість-казка й повість історико-революційна. Перша з них веде юного читача в химерний світ, де живуть, борються й страждають дивовижні істоти – Сиз XII, лісові стовуси й тривуси. В цій веселій і трохи сумній, як атестує її автор,

історії В. Близнець розкрився новою гранню хисту вигадливого оповідача. Його захоплююча, незрідка серйозно драматизована «демонологія» особливо виграє від зіставлення з казками про гайки, гвинти, бульдозери чи з одверто компілятивним перекроюванням нашого невмирущого фольклору або ж з модернізаціями його без серйозних художніх і педагогічних ідей.

Гадається, що поява повісті «Земля світлячків» була підготовлена «Звуком павутинки» та «Женею і Синьком». В обох попередніх повістях автор поєднав два плани: побутово-конкретний і фантастичний чи, точніше сказати, фантастично-фольклорний. Як і в усякій казці літературного походження, є в «Землі світлячків» свого роду детективно-пригодницька, науково-технічна лінії, а поряд з ними – фольклорна, в якій автор послуговується легендою, притчею, по-новому інтерпретуючи їх. […]

[…] Один і той же письменник може здивувати нас різностильністю різних своїх творів. І то – не в пору літературної юності, коли він тільки шукає себе, а в час зрілості, сформованості. І в цьому нема нічого дивного. Бо є не тільки стиль письменника, а і його неодмінні складові – стиль кожного твору зокрема, що, як відомо, зумовлений і особливістю освоюваного життєвого матеріалу, і ставленням письменника до описуваних подій, і, зрештою, багатьма іншими – об'єктивними й суб'єктивними – факторами. Ми часто ставимо знак рівності між поняттями –«стиль» і «стилістика», «письмо», хоч це далеко не те саме. Бо в поняття стилю авторська стилістика входить як одна з численних його складових. Отож ця позірна різностильність творів Віктора Близнеця («Древляни», «Вибух», «Підземні барикади», «Мовчун» настільки відмінні за стилем, за манерою письма, що виникає враження, ніби писали їх різні люди) ніякою мірою не свідчить, що прозаїк усе ще перебував у стані пошуків.

Стиль у нього сформувався – гнучкий, своєрідний і в «дитячих», і в «дорослих» творах. Більше того, В. Близнець мав свою, добре усвідомлену думку щодо авторського стилю як такого: «Я побоююся такого явища, помітного і в нашій літературі, зокрема в роботах молодшого покоління прозаїків, коли гарні, цікаві письменники знаходять свій прийом, свою тематику і починають повторюватись. Повторюватись, можливо, у найменш помітному – у стильово-інтонаційному ключі. Коли читаєш, то відзначаєш для себе, що все це ніби читано, ніби вже звучало. Звісно, щоразу знаходити особливий стильово-інтонаційний ключ – важка справа, але, я думаю, цілком можлива при бажанні, внутрішньому самоконтролі й остеріганні, навіть побоюванні повтору...».

Є своя закономірність у тому, що саме він, тонкий і вибагливий стиліст, узявся створити для дітей переклад з елементами адаптованого переказу «Повісті временних літ», нашої невмирущої історико-культурної пам'ятки, публікація якої на сторінках «Вітчизни» стала – можна без перебільшення сказати – справжньою подією літературного життя республіки.

Не випадковим було його звернення до «Повісті...» й тому, що він довгий час вивчав історію та культуру Київської Русі (читачеві розповів тільки частково про цю роботу в статті «Звідки почалася Руська земля», надрукованій у «Радянському літературознавстві» (№ 3 1980 р.), збирався на силі, щоб

написати до 1500-ліття Києва роман про славетного Нестора-літописця. Але цьому романові, як іншим задуманим творам, уже не судилося з'явитись.

***

Говорячи сьогодні про нашу прозу чи то «дорослу», чи «дитячу», Віктора Близнеця ніяк не обминути. І там, і там він був постаттю помітною.

Трудно він писав, трудно зростав і формувався, знав прикрі творчі перерви, що, як потім розумів, передували новим творчим якостям.

Тільки консервативністю критики можна пояснити те, що навіть тоді, коли він уже сформувався в цікавого письменника, вона довго його не помічала, в кращому разі відводячи йому місце на безнадійній периферії своїх обойм або ж одбуваючись універсально-вичерпним «та інші»...

А він тим часом шукав, знаходив і не паразитував на ним же знайденому.

Знову шукав і знов знаходив.

Його ставлення до літератури – ставлення справді серйозного письменника.

Тому його твори – вже сьогодні можна це сміливо сказати – належать до кращих досягнень нашої літератури, ставши її яскравою сторінкою.

Проблеми. Жанри. Майстерність.
К., 1982. Вип. 7. С. 192-210.

Додаток 2

Листи

Листи Віктора Близнеця до вчительки математики, класного керівника у 8-9 класах Галини Єфремівни Чернявської

1. Дорога Галино Єфремівно!

Ви вже, очевидно, забули мене. Сотні облич пройшли перед вами, і хіба серед них можна було запам'ятати пісненьку дитячу фізіономію, яка належала вашому вихованцю Вітьці Близнецю?

А вас, як вчителя свого, я не можу забути. Часто і дома, і серед товаришів я казав: «От у нас була вчителька!..» і згадував вас. Не знаю, ви для мене так і залишилися нерозгаданим педагогічним феноменом. Це не пусті слова, це правда. В університеті я бачив і знав немало викладачів і вихователів, але такого, як ви, не було.

В чому тут справа, я не розумію. Сказати, що ви були вимогливі, – це не все, не тільки в цьому суть. Суть, очевидно, в характері людини. Діти (учні й студенти) якось відразу «розкушують» людину, відчувають, хто сильний і хто слабий. Сильного поважають, поступово підкоряються йому, а слабого самі підтоптують.

Я пригадую Женю Шевченка. Він усім «дерзав» в очі. А коли ви, Галино Єфремівно, заходили в клас, він якось притихав, зіщулювався, ставав як шовковий. Він теж відчував ваш характер. А ще мені запам'яталися ваші уроки чіткі, розраховані до секунди, коли ми всі сиділи напружені, думали, вдумувалися, вглиблювалися в математику. Я знаю, навіть найтупіших людей ви вміли навчити мислити абстрактно, по-математичному.

Одне слово, Галино Єфремівно, ви для мене та людина, які трапляються рідко і які живуть для проповідництва добра і знань на землі, і за це спасибі вам...

Ваш Віктор Близнець. 25.XI.1971

2. Дорога Галино Єфремівно та Пилипе Іларіоновичу!

Недавно був я в Компаніївці... Виступив у своїй школі. Вчителі там нові, ясна річ: років два не відповідали на мої листи і надіслані їм книги. Аж поки я не обурився і не написав їм сердитого листа. А зустрічали, так теж без почуття міри: ніби це приїхав папа римський, а не звичайний їхній випускник. Ну, та добре – головне, зустрівся з дітьми, поговорив, а з дітьми завжди зустрічатися радісно. Там же в дорозі відсвяткував свої 45 років. Ходив-ходив у молодих літераторах і не помітив, коли полисів і постарів. Побував дома у мами, в

своєму селі. Потім зустрівся з товаришами з нашого ж класу... Багато спогадів розворушилося в душі.

Я всім даю Вашу адресу і кажу: «Не лінуйтеся писать». А сам я, чесно Вам признаюсь, дуже горджуся нашою дружбою, Галино Єфремівно. Минуло чверть віку, а я й досі думаю про Вас, як про найріднішу людину. Педагогів, викладачів я бачив різних (і в школі, і в університеті), та Ви займаєте в моїй душі особливе місце – я думаю, таких людей і таких природжених вихователів, як Ви, мало зараз. Отож – хай Вам щастить, хай Вам служить здоров'я, хай Вам буде мир і добро! Найсердечніший привіт Пилипу Іларіоновичу, я його люблю за доброту і щирий характер.

Ваш Віктор Близнець. 15.V.1978.

3. Дорога Галино Єфремівно та Пилипе Іларіоновичу!

... Оце днями я повернувся з Фінляндії. Що вам сказати? «Хороша страна Финляндия, а Веселое лучше всех!» Їй-богу! Був я у Веселому – був здоровий. А з Фінляндії повернувся з грипом. І ні шипшини там нема, ні бояришника. Ні, краще їхати до вас, ніж за ту заграницю! Для зміцнення нашої традиційної дружби висилаю вам нову книгу. Привіт москвичу-вітродуву і Сорокіним. А ще кланяйтесь кримським горам: хай вони будуть здорові!

Ваш Віктор Близнець. 2.XII.1980.

Єлисавет. 1993. 31 березня. С. 6-7

Листи Віктора Близнеця до Володимира Базилевського

Дорогий Володю!

Мене схвилювала (і схвилювала надзвичайно) одна фраза у твоїй рецензії. Я поясню, чому.

Розумієш, останнім часом у мені зростало гнітюче відчуття: або я щось не так роблю, або мене не так розуміють. Це так, як у поїзді, що відходить від перону: я щось говорю, і за вікном щось говорять, і всі спішать, і говорять не те, і на душі якось тоскно... було чимало рецензій, мене за щось хвалили і лаяли, а я читав, і за душу смоктало не те, не те, не те... Все це пусте, дрібне, побіжне – і те, за що хвалять, і те, за що лають.

Невже не розуміють? Чи я бачу у своїй книзі більше, ніж у ній насправді є, або воно було у задумі, в почуттях, у свідомості, у пальцях, а на папір так і не вилилось, або випарилось разом з чорнилом?

Я думав всіляко, я вже побоювався і за «Звук павутинки», бо знов побачив – теж саме нерозуміння. І раптом – у тебе фраза: «Десь там, за рядками, бринить затаєний авторський щем, який гіпнотично діє на читача»... Віриш, я прочитав цю фразу, і мене струмом пронизало: це суть! Ти глянув у душу написаного!

Бо й тоді, коли писалася «Павутинка...», та й зараз труїть моє серце такий настрій: в цьому технократичному світі вмирає поезія. Я бачу поезію в трепетних очах дитинства, але тільки раннього дитинства. Як наш синок або дочка доскочить 16-річного віку, вже їхній зір пригас, вже з'являються в ньому той нудьгуючий вираз, той холодок практицизму, що потім веде до міщанської мудрості, до сингаївщини, до пристосуванства, до свинства. А де ж поезія, де ж казка? Куди вони зникають? І чого? І чому ця казка вмирає в мені?

Я прислухаюсь до себе: а там, в глибині, у всі рупори кричить моя служба, глаголить офіційна велемудрість, вимагає квартиру жінка, себелюбство нашіптує: підмасти, пропхайся!

І тільки десь там, глибоко-глибоко, тенькає, ледь-ледь схлипує моє дитяче донкіхотство, і каже: плюнь на все! дивись – в житті є щось важливіше цієї товкучки – є краса, казка, совість.

Оце і є суть «Павутинки...», воно визначило загальний настрій письма, і я був приголомшений: слава богу!... є душа настроєна на ту ж хвилю!

Я тобі скажу, Володю, мені і досі гірко, що «Древляни» так і пішли в минуле, похвалені, але криво й косо витлумачені. А смислова структура їх дуже проста. На початку я забив два кілки: перше – добро (лінія ротного, Мамая, Гарби) і друге – зло (Чмирі). Ці лінії (за принципом тези й антитези) далі сплітаються, розгалуджуються, перехрещуються в боротьбі, стверджуючи прості істини: коли добро – то й мертве оживає, коли зло – то й живе (життєздатне) чахне й помирає.

Я побачив: ні принцип побудови, ні моральні сентенції, ні ота часова порваність (але смислова цілість) «Древлян» не була помічена рецензентами, минулого року я сів був знов до «Древлян», щось дописав, перемонтував – хотів чіткіше розставити акценти, якісніше виявить суть, і тепер думаю: невже й після цього будуть говорити – є в такому-то абзаці 13 разів ужите слово білий, а вітер не хляпає, а хлипає, а чому Чмирі пішли в денікінці – то прорахунок автора.

Читаючи це, я згадав модне на Заході, жерстяне слово: некомунікабельність. Тобто – нездатність людей до сутнього спілкування.

Невже з розвитком технократії посилюється дія цього принципу? Брехня, не вірю, бо серед товкучки можна зустріти друга, можна завести його десь у глухіший куток і, хоч будуть штовхати ліктями, все-таки сказати йому і почути від нього душевне, зігріте суттю слово.

Спасибі тобі за це, Володю!
9.IV.70

Дорогий Володю!

Пишу тобі вже з дому.

Ти знаєш, після останнього твого листа я не міг заснути вночі – лихоманило: комусь щось писав, комусь доказував, достукувався до совісті, хоч знав, що все це – пусте нічне марення, нічим серйозно не можу тобі допомогти. Єдине, що хочу зробити – зайти до Василя Павловича, поговорити з ним (вірю в його чуйність). Це ж глумство – один фактично письменник в обласному центрі, і не влаштувати його!

Я зрозумів: характер твій, обставини, родинне становище не дозволяють тобі вирватися з Кіровограда. Отже, треба якось влаштовуватися там. А раз так, то щира моя порада – запишися на прийом до першого секретаря обкому (якщо не вдасться, до секретаря по пропаганді). Подумай, підготуйся і запишись. Це повинно допомогти, з власного досвіду знаю. Очевидно, внизу є якесь «мнение»: до когось не так привітався, з кимось не так поговорив. А розмова на вищому рівні все оте зняла б, поставила на своє місце. Тільки не нервуй, тримай себе в руках, бо миттєвими спалахами серця ми тільки шкодимо собі. Ну хай тобі щастить, хай все вирішиться у цьому році!

Кілька слів про себе. Є приємна новина: одержав №1 журналу «Советская литература», що видається в Москві на чеській і словацькій мовах. В номері – повість «Мовчун». Публікація відбулась несподівано для мене: виявляється, повість сподобалась в журналі «Москва», і її було рекомендовано для перекладу.

Здається, в четвертому номері «Дніпра» буде журнальний варіант «Чортика» (тільки без чортика), називатиметься він «Двоє з одного класу». Коли вийде номер – глянь і скажи своє слово. В прозі я орієнтувався на смаки Саші Авраменка, в процесі роботи завжди думав, а що сказав би Саша...

На жаль, уже нічого не скаже. Така несподівана приголомшуюча смерть! Досі не можу повірить в реальність її!

Та ж повість, в повнішому обсязі, здана до набору (нарешті! після річного вилежування) у вид-ві «Молодь».

Такі мої справи. Потихеньку пишу «Маню», робота посувається зі скрипом. Дав слово – останній раз зв'язуюсь з документальною річчю! Невдячна робота! Стільки затрат сил і все одно – не сильніше художнього твору, де ти вільний і розкутий, де щось справді можна сказати своє.

Ну от, Володю, здається і поговорили з тобою. Люблю тебе – і любов'ю тисну руку.

Тримайся. Бережи себе і свій талант.

Твій – В. Близнець
31.03.71, Київ

Дорогий Базиль!

Сьогодні бачив Валерія Гужву. Він сказав: «У Базилевського прекрасна книжка. Біленко думав, що ми її перехвалили, прочитав і сам сказав: добра книга». З Гужвою ми ще компліментарно поговорили про тебе і він кинув такі слова: «Заберемо Базиля на БАМ, на виступи. Підберемо скоро групу і поїдемо».

Тремти, Базіль! Не перед сибірськими морозами, ні! Тремти перед славою, яка на тебе загрозливо накочується. Сьогодні ж, під вечір, у Спілці я зустрів Петра Осадчука. І він почав з того ж: «Всі мені (мабуть, у «Молоді» – авт.!) тільки й говорять про Базилевського, про його книгу». А потім розказав мені, якого утнули ви спільного сонета, що починається рядками: «Захмарилось у небі і в душі». До речі, май совість, надішли газетку з сонетом, не возгордись.

Коротше, я безтямно радий за тебе, наче аж сам розумніший і значиміший став, почувши про тебе такі слова. З нетерпінням буду чекати твоєї книги. (Випадково, зайшов у своїх справах до техредакції «Молоді», почув, що наші книги, паралельно, здаються до друку. Чую: треба давати Близнеця і Базилевського. Усміхаюсь: хай вони, наші книжечки, дружненько і відправляються до друкарні. Приємно, чорт візьми почути прізвища разом).

Ну та все це – ота видавнича «лірика», якою ми забиваємо собі голови і сушимо серце. Головне – будьмо здорові й працюймо!

Страшно хочеться випити з тобою чарку! Привітай Надію і дівчаток твоїх.

Чекаю листів.
Твій до загробной жизні
В.Близнець

І Х 1976. Київ, Лук'янівка, хата над Бабиним Яром.

Базилевський В. Талант і талан : есеї, статті, інтерв'ю, діалоги. К. : Український письменник, 2021. С. 530-559

Листи Віктора Близнеця до Миколи Смоленчука

Шановний Миколо Кузьмовичу!

Все збирався написати Вам, надіслати свою повість, але видавничі клопоти забивають памороки. І ось, нарешті, зібрався.

З великим запізненням хочу подякувати Вам за надісланий роман «Сиве покоління». Прочитав з великим інтересом, дав був хлопцям у «Молодь України», але вони довго зволікали з рецензією, мовляв, не встигаємо оглядати

молодих та «злободенні» скороспілки. Словом, книгу забрав у них, бо вона — пам'ять для мене.

Ще одна, приємніша новина. Я придивлявся у багатьох книгарнях, чи немає Ваших «Степівчан». Але кіоск закритий. Через площу я їжджу на роботу і з роботи, ще жодного разу не бачив продавця. Доведеться «саконути» з роботи і придбати собі «Степівчан». Може, і Ви вже роздарували та й Вам примірник-два надіслати?

Як зав. редакції мене цікавить, над чим Ви працюєте. Ми складаємо план на 1967-й рік, було б добре мати такого автора в активі (наш читач – 5-8-мі класи, тематика літератури найрізноманітніша, історична у тому числі). Що Ви на це скажете?

Буде час, прогляньте мою повість. Радий почути Вашу думку про «Паруси». В «Сільських вістях» уже була рецензія, оцінка добра. Але, очевидно, ще по-різному казатимуть про писання початкуючих. Здається, цього місяця збиреться в Києві нарада молодих, будуть нас провівати.

А як Вам пишеться?

А. Хорунжий дуже цікавиться Вашою роботою, дуже високої думки про «Степівчан». Власне, його відгуки про повість і спонукали мене шукати її.

Бажаю доброго здоров'я, творчої наснаги. Сподіваюсь, що і нашу редакцію порадуєте хорошою книгою.

З повагою
В. Близнець
18.10.1965

1966 (?)

Доброго дня, Миколо Кузьмовичу!

Спасибі Вам за доброго листа, а ще більше за те, що Ви скінчили «труд, завещанный от Бога». Дуже радий і С. Плачинда, він прочитав також Ваше послання (не ображаєтесь, що дав йому почитати?), так от, прочитав і потер від задоволення руки: чудово! Є Кропивницький! Радість його зрозуміла. Сергій Петрович задумав чималу серію (до півсотні книг) про життя видатних людей України. Нова справа, як завжди, просувається спочатку туго. В 1966 році – дві книги, в 1967-му треба не менше, а більше. І ось перша звістка – робота над рукописом майже завершена. А тут саме складаємо план 67 року і подаємо на затвердження, і Плачинда з легким серцем ставить Вашу роботу в план. Сам бачив, поставив, ще й червоним олівцем підкреслив. То, мабуть, для солідності.

Словом, добре діло Ви зробили і вчасно сповістили! Певен, книга про Кропивницького буде глибока й цікава, бо кому, як не Вам, знати його землю, його стежки, його широку степову натуру.

А як з «Роднею»? Плачинда передав рукопис знову у «Веселку». Не знаю, як там поставляться тепер. Соболь може вдариться в амбіцію. В цьому, гіршому випадку, є такий вихід – звернутися до нашого товариша, зав. редакцією літератури для старшокласників Федосенка Олексія Михайловича. Редакція

випускає класику, перекладну, науково-фантастичну та пригодницьку літературу. Отже їм може підійти і історична повість. Попередню розмову я мав ще тоді, як познайомився з рукописом, але твердо не домовлявся, бо Плачинда пообіцяв поговорити про книгу у «Веселці». А як там обумовляться вдруге, то буду рекомендувати Федосенку включити повість у їхній план на 1968 рік.

Думаю, що Ваша праця не загине, жаль тільки, що зволікається видання.

Ну що можу сказати про себе? Нова повість «Землянка» (1944 рік, перші дні після окупації) схвалена всіма інспекціями і пішла в друкарню. Якщо не затримає літ, десь в кінці літа вийде, і я надішлю Вам. Знов про наші степи, про наших людей. Здається, краща книга за попередню, а втім, самі побачите.

Хотів зустрітись з Вами на київській чи кіровоградській землі та й добре погомоніти. Може, влітку загляну в Кіровоград.

До зустрічі! Буде хвилина – черкніть кілька слів.

Здоров'я і щастя Вам!

Ваш В. Близнець.
20.01.1968

Доброго дня Вам, Миколо Кузьмовичу!

Ви собі не уявляєте, яким доречним був і Ваш лист, і надіслана рецензія! Сам лежу хворий, листів з дому нема, ніхто не зайде, не подзвонить.

І ось – пакет з Кіровограда. Спасибі! Що то значить мати справжнього друга! Правда, хотілось і від Вас почути відгук на «Одкровення» (в листі), але якщо не читали в журналі, то й не читайте, бо там скоротили майже наполовину, а всю суть повісті витрусили. Ось надрукують повість окремою книгою, тоді й прочитаєте.

Новою роботою і задоволений, і незадоволений. Десь в батальних сценах, в масовках не втримався від впливу Яновського, про що сказано і в рецензії, а це неприємно, хочу, щоб надалі найменших ремінісценцій не відчувалося. Треба бути самим собою, а не ховатись за тінями великих людей.

Ну-то як Ви поживаєте, як Ваша сім'я, як літературна робота?

Прочитав Ваш нарис про Хутір Надію – гарно зроблено, самому захотілось побувати в цьому благословенному куточку. Може, літом поїдемо туди, га?

Як виздоровію – приїду до Вас, по душах погомонимо. Привіт нашим спільним друзям.

Щастя й добра Вам!

Ваш В. Близнець.

Народне слово. 2003. 12 серпня. С. 3.

Додаток 3

Віршовані посвяти

Валерій Гончаренко

Елегія

Друзі від нас відходять,
Наче біду відводять.
Ніби беруть в полон
Спогад – жагучий сон...
Згорблені гострі плечі.
Сумнів і сум облиш.
Скільки вчорашній вечір
Вкрав дорогих облич.
Вкрадено мрійний погляд.
Тиху ходу твою.
Німо, як серед поля,
В диві своїм стою.
Час цей колись настане,
Змовкне раптовим громом.
Завтра і нас не стане.
Господи! Всі вмремо ми.
Згасне в душі неспокій.
Зникне в дорозі слід...
Взує хтось наші кроки.
Щоб мандрувати в світ.
Будуть сурмити весни.
Будуть мовчать сніги.
...У забутті ми скреснем,
Злунивши береги
Пам’яті...
Ну, а поки
Крізь швидкоплинні роки
Друзі від нас відходять.
Наче біду відводять.
Ніби в полон беруть
Нашу щемку майбуть.

Галина Кирпа

Уже немає Віктора і Гриця...
Ще Гриць болить, і Віктор вже болить.
Міліє серце, мов стара криниця,
Що далі їй і нікуди міліть.

Ми стільки пальців вже позагинали,
Ми так себе в лічбі переросли!
Ми все втрачали, все втрача...
втрачали!
Втрачаємо вже навіть щовесни!

Вже звідусюди тільки й долинають,
Мов звуки павутинки, голоси.
А сонце світить, начебто не знає,
Як важко домовини ті нести.

А він поніс все небо, як фіалку,
Став на розмову з небом уночі.
А може, просто – нашукать до ранку
Притулок для веселих світлячків?

А мо' його покликали древляни,
Зя-зюль-ки, птуш-ки, дзвоникове
«дінь»,
І так йому схотілось над полями
Як світла павутинка пролетіть?..

Синько – куди не знати лапку тиця,
І Бумсик у розгубі стриботить...
Та вже нема ні Віктора, ні Гриця...
Ще Гриць болить, і Віктор вже болить...

Ганна Чубач

Прощальний голос

Світлій пам'яті В. Близнеця

Мов останній ривок,
Мій останній рядок,
У якому просить тебе мушу:
Од моєї біди
Відійди хоч на крок
1 цим самим спаси мою душу.
День на день
У журбі напливе,
Давня мрія кружечком застигне,
Гляне добрий мій світ
У люстерко криве,
Та нічого змінити не встигне.

Вічний біль
Під кінець не болить
Він як пух з молодої тополі,
Від моєї біди
Відійди хоч на мить
І цим самим звільни од неволі.
Для обіймів святих
В тебе руки малі,
Нас ніхто із людей не розсудить.
І любов, і жалі
Довіряю землі...
Обережно кладіть в її груди!

В. Полтавський

Близнецю – 75

Паруси над степом пристані шукають,
Білими хмаринками просяться до рук.
Росами-сльозами літня ніч упала –
Розбудила в травах павутинки звук.
Ми з тобою схожі. І одні стежинки
Ми топтали босі, часом без штанів.
Та, як ти, відчути звук той павутинки
Я, собі зізнаюсь, так і не зумів.
Шелестить до мене листячком калина:
«Повернутись груші, вишні обіцяв»...
Все чекає сина батьківська хатина,
Вигляда з дороги Вітю Близнеця.
А над полинами, дикими ярами,
Степом, наче морем, паруси пливуть,
Мчать за океани, січені вітрами,
Їм у рідну пристань вже не повернуть.

Додаток 4

Положення
про літературну премію «Земля світлячків»
імені Віктора Близнеця

1. Літературна Премія «Земля світляків» імені Віктора Близнеця (далі – Премія) започаткована Компаніївською районною радою.

Мета заснування Премії – залучення дітей та молоді району, письменників, поетів Компаніївщини до пропаганди українського слова, розвитку літературної творчості, виховання патріотів малої Батьківщини – Компаніївщини. Премія є щорічною, її лауреатами є переможці літературного конкурсу, присвяченого В. Близнецю.

2. Премія встановлюється в двох номінаціях: проза та поезія дітей та молоді (віком до 16 років), дитяча проза та поезія.

Розмір Премії встановлюється щорічно.

3. Організацію та проведення літературного конкурсу здійснює журі Премії, персональний склад якого затверджується сесією районної ради. Зміни до складу журі вносить голова журі (голова районної ради), але не більше двох осіб на рік від загального складу журі (за винятком добровільного виходу члена журі зі складу журі). Засідання журі веде голова або заступник. Рішення журі приймається простою більшістю голосів та є правомочним при наявності двох третин членів журі від його загального складу. Рішення журі оформляється протоколом. Голосування здійснюється відкрито або таємно за погодженням більшості від загального складу членів журі. Свої обов’язки члени журі виконують на громадських засадах. Місце розташування журі: вул. Паркова, смт Компаніївка, Компаніївська районна рада, каб. № 39.

4. На здобуття Премії щорічно подаються літературні твори українською мовою місцевих поетів та письменників, творчої молоді, що вийшли окремими виданнями або були опубліковані в засобах масової інформації, на електронних та паперових носіях. Як виняток на розгляд журі приймаються твори, що не виходили окремими виданнями та не були опубліковані в ЗМІ, але відповідним чином оформлені у формі самовидавничих брошур, збірок тощо. Номінантами на здобуття Премії стають поетичні твори (не менше 5), об’єднані спільною тематикою або ідеєю та/або один прозовий твір.

Учасниками літературного конкурсу можуть бути також мешканці інших населених пунктів України та світу, які народились на Компаніївщині, життя і творчість яких тісно пов’язані з нашим краєм, а також ті особи, які є членами районних літературних та мистецьких об’єднань.

5. Термін проведення літературного конкурсу на здобуття Премії – січень-березень. Розпорядження про проведення літературного конкурсу оголошує районна рада на підставі рішення сесії районної ради не пізніше 1 березня. Термін прийняття матеріалів на здобуття літературної премії 30 днів

з дати опублікування рішення про проведення конкурсу, але не пізніше 1 квітня. Прийом матеріалів здійснює журі. На конкурс також подаються і твори українською мовою, які раніше брали участь у регіональних та Всеукраїнських конкурсах, але не стали їх переможцями. Твори-переможці таких конкурсів до участі в конкурсі на здобуття Премії не допускаються, а у випадку виявлення їх участі і перемоги в інших конкурсах лауреат літературного конкурсу на здобуття Премії позбавляється звання лауреата конкурсу та грошової винагороди. Перелік номінантів на здобуття літературної Премії друкується в районній газеті «Степовий край» за десять днів до нагородження. Обов'язковою умовою участі у конкурсі є публічна презентація творів перед громадськістю.

Подання творів для участі в конкурсі є персональним. Також мають право подання матеріалів органи місцевого самоврядування, відділ культури, туризму та культурної спадщини, громадські організації, творчі спілки та трудові колективи, навчальні заклади. Від імені колективних органів подання висування здійснюють повноважні органи цих організацій на підставі протоколу.

6. Місцем підведення підсумків літературного конкурсу імені В. Близнеця є мала Батьківщина письменника – село Першотравенка, літературно-меморіальний музей імені В. С. Близнеця у загальноосвітній школі. Підсумки конкурсу проводить журі не пізніше 5 квітня. Переможцем конкурсу стає автор, твір (твори) якого набрав найбільшу кількість голосів членів журі. Премія є персональною і присуджується один раз.

7. Нагородження переможців конкурсу відбувається в день народження В. С. Близнеця.

Журі визначає по одному переможцю у двох номінаціях. Рішення про переможців оформляється протоколом засідання комісії. Переможцям конкурсу присвоюється звання «Лауреат літературної премії «Земля світлячків» імені Віктора Близнеця» з врученням диплому лауреата та грошової премії в розмірі 2 тисячі гривень кожному. Всім учасникам літературного конкурсу вручається диплом учасника. Передбачається також залучення заохочувальних грошових премій у розмірі, що не перевищує офіційного розміру премії (дві тисячі гривень) від офіційно зареєстрованих українських та зарубіжних громадських, суспільно-політичних організацій; рухів та об'єднань, діяльність яких не суперечить Конституції та законам України, а також від українських політичних та громадських діячів, депутатів усіх рівнів, засобів масової інформації, мистецькознавчих та культурно-освітніх організацій.

Підсумки проведення літературного конкурсу на здобуття Премії висвітлюються в газеті «Степовий край», фотографії і твори лауреатів передаються до літературного музею В. С. Близнеця.

Затверджено склад журі літературного конкурсу, яке очолив голова районної ради В. Спіктаренко.

Фотомиттєвості життя

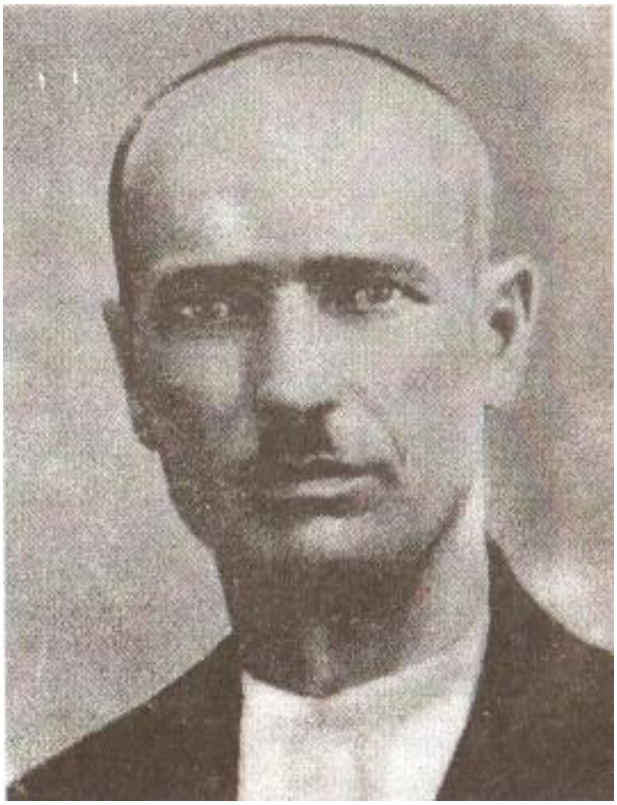

Батько Віктора Близнеця Семен Хомич

Віктор Близнець (верхній ряд, 2-й праворуч)
серед однокласників і вчителів Компаніївської школи

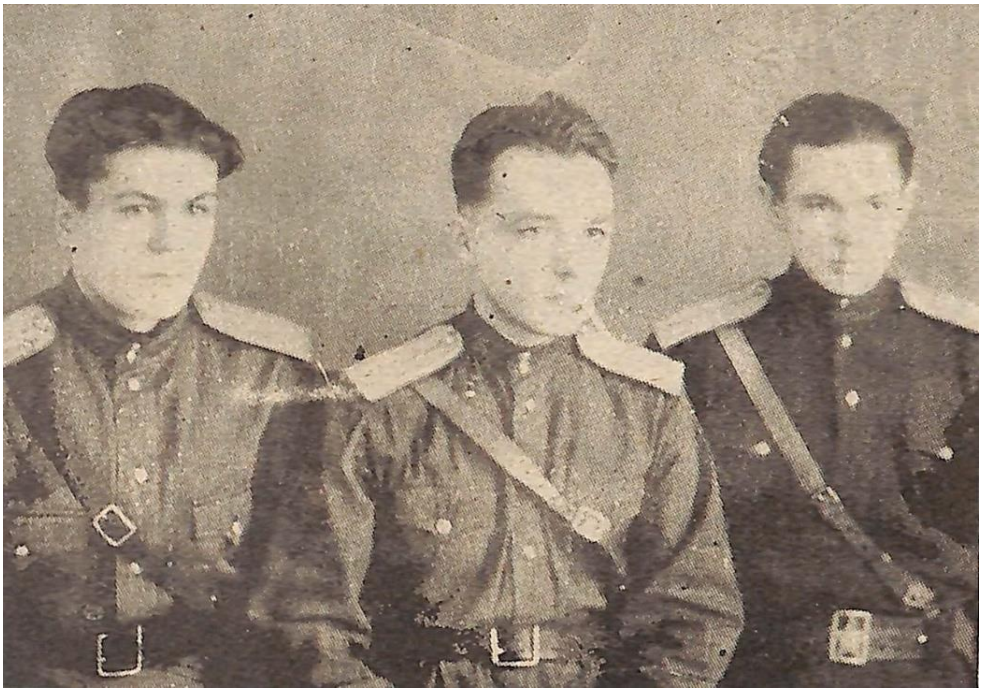

Крайній праворуч Віктор Близнець

Віктор Близнець з дружиною Раїсою

Віктор Близнець (другий праворуч) з сестрою, матір'ю і племінником (1970-ті)

Віктор Близнець з дружиною Раїсою,
сином Юрієм, донькою Олею (1963)

Віктор Близнець під час зустрічі зі школярами
(м. Кіровоград (нині – Кропивницький), 1971)

Віктор Близнець під час зустрічі з учнями
(с. Першотравенка Компаніївського (нині – Кропивницького) району, 1978)

Володимир Базилевський та Віктор Близнець (праворуч)
біля редакції газети «Кіровоградська правда»
(1970-ті)

Володимир Близнець (ліворуч) та Юрій Ярмиш
(1960-ті)